

Tilburg University

Perspectief op Son & Breugel

Dagevos, John; Smeets, Ruben; Mommaas, Hans

Publication date:
2015

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Dagevos, J., Smeets, R., & Mommaas, H. (2015). *Perspectief op Son & Breugel: Bijdrage aan de Beeldvorming over de Bestuurlijke Toekomst*. Telos.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Perspectief op Son & Breugel

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Auteurs

Drs. J. Dagevos

R.J. Smeets, MSc

Prof. Dr. Ir. J.T. Mommaas

Tilburg, 13 februari 2015

Documentnummer: 15.118

Warandelaan 2
5037 AB Tilburg
Postbus 90153
5000 LE Tilburg

T 013 - 466 87 12
F 013 - 466 34 99
telos@uvt.nl
www.telos.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding en achtergrond	5
1.1	Inleiding	5
1.2	Aanpak	6
1.3	Leeswijzer	7
2	De Telos methode	9
3	Sociaal-cultureel kapitaal	15
3.1	Inleiding	15
3.2	De voorraden	16
	Voorraad Sociale samenhang	18
	Voorraad Participatie	20
	Voorraad Kunst en cultuur	22
	Voorraad Gezondheid	24
	Voorraad Veiligheid	26
	Voorraad woonomgeving	28
	Voorraad Onderwijs	30
4	Economisch kapitaal	33
4.1	Inleiding	33
4.2	De voorraden	36
	Voorraad Arbeid	36
	Voorraad Kennis	38
	Voorraad Ruimtelijke vestigingswaarden	40
	Voorraad Economische structuur	42
	Voorraad Infrastructuur/bereikbaarheid	44
5	Ecologisch kapitaal	47
5.1	Inleiding	47
5.2	De voorraden	48
	Voorraad Bodem en grondwater	48
	Voorraad Lucht	50
	Voorraad Oppervlaktewater	52
	Voorraad Natuur en landschap	54
	Voorraad Hinder en calamiteiten	56

Voorraad Grondstoffen	58
Voorraad Energie en klimaat	60
6 Tussenbalans	63
7 Son & Breugel in regionaal perspectief	65
8 Regionale mobiliteit	73
9 Conclusies	77
Bijlage 1: Factsheets Duurzaamheidbenchmark Son & Breugel	78
People	80
Sociale samenhang	80
Participatie	84
Kunst en cultuur	90
Gezondheid	93
Veiligheid	102
Woonomgeving	108
Onderwijs	115
Planet	122
Bodem en grondwater	122
Lucht	124
Oppervlaktewater	131
Natuur en landschap	133
Hinder en calamiteiten	138
Energie en klimaat	142
Grondstoffen	148
Profit	153
Arbeid	153
Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden	159
Economische structuur	165
Kennis	172
Infrastructuur en bereikbaarheid	177

1 Inleiding en achtergrond

1.1 Inleiding

Het bestuurlijk krachtenveld in Nederland is sterk in beweging. In de eerste plaats worden meer en meer taken overgedragen aan gemeenten. Daarnaast vraagt de maatschappij om steeds meer invloed op de eigen leefomgeving. Mede om die reden wil de gemeente Son & Breugel een visie ontwikkelen en vaststellen over de bestuurlijke toekomst van Son en Breugel. Het totale spectrum aan (bestuurlijke) mogelijkheden zal in ogenschouw worden genomen. Belangrijk daarbij is ook de positie van Son en Breugel in de regio, meer in het bijzonder binnen het stedelijk gebied, te definiëren. Met dit ontwikkeltraject wil de gemeente Son & Breugel tevens invulling te geven aan het verzoek van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant (maart 2014) om uiterlijk medio 2015 te komen tot een bestuurlijke visie op de toekomst van Son en Breugel, ook in samenspraak met Eindhoven, Helmond en overige gemeenten in het stedelijk gebied.

Vanuit de provincie is het programma veerkrachtig bestuur Brabant gestart om gemeenten te stimuleren na te denken over hun eigen bestuurlijke toekomst en daarbij geen enkele bestuurlijke optie uit te sluiten. De gemeenten worden gevraagd om binnen een jaar naar de start van de nieuwe collegeperiode te komen met een besluit over de bestuurlijke toekomst.

In de gemeente Son en Breugel is het ontwikkeltraject voortvarend ter hand genomen en loopt sinds oktober het project bestuurlijke toekomst Son en Breugel. Het doel van dit project is een proces met de gemeenteraad in gang te zetten om te komen tot een weloverwogen besluit over de bestuurlijke toekomst. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van het zogenaamde BOB model: beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming.

Op dit moment (februari 2015) bevindt het project zich in de beeldvormingsfase. Het doel van deze fase is tweeledig. In de eerste plaats beoogt de beeldvormingsfase er voor te zorgen dat alle deelnemers in het proces dezelfde uitgangspunten hebben en zoveel als mogelijk is over dezelfde relevante informatie beschikken). Daarnaast moet deze fase ook helpen bij het maken van een heldere probleemanalyse. In de beeldvormingsfase wordt gebruikmakend van

verschillende informatiebronnen (toekomstvisie 2012, landelijke, regionale en lokale ontwikkelingen en een scan van de gemeente en de gemeenten in de regio) een beeld geschetst van mogelijkheden en wensen van de gemeenschap en de gemeente lokaal en in de regio.

Telos, het Brabants Centrum voor Duurzame Ontwikkeling, verbonden aan de Universiteit van Tilburg, is door de gemeente Son & Breugel gevraagd ondersteuning te geven in de beeldvormingsfase. Deze ondersteuning valt uiteen in twee soorten activiteiten. In de eerste plaats door (op verzoek) actief bij te dragen aan het debat in de gemeenteraad. Prof. Dr. Ir. Hans Mommaas (wetenschappelijk directeur van Telos) heeft zowel bij de start van het beeldvormingstraject als begin februari 2015 via twee presentaties inhoudelijke input geleverd voor de beeldvormingsfase. Daarnaast heeft Telos onderzoek verricht om te komen tot een beter inzicht in de positie van Son & Breugel als zelfstandige entiteit en in samenhang met de stedelijke regio:

- Een lokale duurzaamheidsbalans op te stellen die te lezen is als een sterkte zwakte analyse van de gemeente Son & Breugel;
- Een vergelijkende analyse (op hoofdlijnen) te maken met de andere gemeenten in de stedelijke regio;
- Een verdiepende analyse te maken van de lokale en regionale voorzieningenstructuur;
- Een beeld te schetsen van de mobiliteitspatronen in de stedelijke regio.

Het voorliggende rapport doet verslag van het onderzoek dat Telos heeft uitgevoerd.

1.2 Aanpak

Om een beeld te schetsen van de actuele sociaal-economische situatie in Son & Breugel en haar positie in de stedelijke regio is er voor gekozen (om reden van tijd en budget) om gebruik te maken van de benchmarkmethodiek die Telos in 2013/2014 deels op eigen initiatief, deels in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Milieu heeft ontwikkeld. In de zogenaamde Nationale Monitor Gemeentelijke Duurzaamheid worden alle 403 Nederlandse gemeenten vanuit een benchmarkperspectief beoordeeld op hun integrale duurzaamheidsprestaties (people-planet-profit). De eerste rapportage is op 26 maart 2014 aangeboden aan staatssecretaris Wilma Mansveld van IenM.¹ Aan de nationale monitor ligt een database ten grondslag waarin voor alle Nederlandse gemeenten 90 indicatoren zitten die gebruikt kunnen worden voor het maken van lokale duurzaamheidsbalansen. Deze database maakt het dus mogelijk om zowel een duurzaamheidsbalans voor Son & Breugel op te stellen (en daarmee vanuit duurzaamheidsperspectief een soort sterkte zwakte analyse op te stellen) alsook de prestaties van Son & Breugel te vergelijken met haar omliggende gemeenten. In ons onderzoek hebben we speciale aandacht besteed aan de aanwezigheid van voorzieningen aangeboden door ondernemers, overheden en

---

¹ Zie B. Zoeteman e.a. (2014), *Nationale monitor gemeentelijke duurzaamheid 2014*, Telos, maart 2014.

maatschappelijke instellingen. Het gaat hier om andere zaken dan sociale voorzieningen in een enge zin. We concentreren ons vooral op zaken als de aanwezigheid van winkels, scholen, buurthuizen, bibliotheken, apotheek, etc. We kijken naar de geografische afstand tot deze voorzieningen, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen:

- a. Voorzieningen die aanwezig moeten zijn zoals winkels voor dagelijkse levensmiddelen, basisschool, apotheek, huisarts, bibliotheek, café en cafetaria;
- b. Voorzieningen waarbij afstand relevant is, maar die niet persé aanwezig hoeven te zijn zoals fysiotherapeut, ziekenhuis, grote supermarkten, kinderopvang, buitenschoolse opvang, middelbare school, zwembad en restaurants;
- c. Voorzieningen die niet aanwezig hoeven te zijn, maar waarvan de aanwezigheid de gemeente wel een plus geeft. Daarbij kan gedacht worden aan voorzieningen als musea, kunstbaan, bioscopen, attracties, sauna etc.

Tot slot is ook gekeken naar de mobiliteitspatronen van en naar Son & Breugel daarmee een beeld krijgend van de positie van Son & Breugel in de stedelijke regio. Onderscheid wordt gemaakt tussen het gemiddeld aantal dagelijkse verplaatsingen uitgesplitst naar verschillende verplaatsingsmotieven zoals werk, winkelen, onderwijs, zakelijk bezoek, zorg, sociale contacten en recreatie. Hoe bewegen burgers in Noord-Brabant zich, voor werk, winkelen, onderwijs, recreatie, zorg en sociale contacten? Wat betekenen die bewegingen voor samenhang tussen gemeenten in het verband van streken, stadsregio's en nationale netwerken? Hiervoor is gebruik gemaakt van het onderzoek Brabantse Netwerken dat het Ruimtelijk Economisch Atelier Tordoir in opdracht van de provincie Noord-Brabant heeft uitgevoerd.²

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 is een 'methodologie' hoofdstuk. Daarin gaan we in op de theoretische en methodologische achtergronden van de wijze waarop Telos het complexe begrip duurzaamheid operationaliseert en meetbaar maakt. In dit hoofdstuk wordt ook aangegeven aan welke onderwerpen we uiteindelijk allemaal aandacht besteden. In de hoofdstuk 3, 4 en 5 worden de resultaten per kapitaal beschreven. Per kapitaal wordt gestart met een korte inhoudelijke beschouwing waarna we per voorraad/onderwerp aangeven waar het in dat onderwerp met name om draait, welke maatschappelijke doelen worden nagestreefd en wat de resultaten zijn. Deze resultaten worden inzichtelijk gemaakt met behulp van taartdiagrammen en kort toegelicht. In hoofdstuk 6 maken we een tussenbalans op. Op basis van de uitkomsten van de duurzaamheidsbalans maken we een eerste sterkte zwakte analyse van Son & Breugel. In hoofdstuk 7 vergelijken we Son & Breugel vanuit verschillende gezichtspunten met de andere gemeenten in de stedelijke regio. Eerst vergelijken we Son & Breugel met de andere gemeenten aan de hand van

---

² Het onderzoeksrapport kan worden gedownload op deze site: <http://www.brabant.nl/onderzoeknetwerken>

de duurzaamheidsscores. Deze vergelijking zal op hoofdlijnen plaatsvinden. Vervolgens gaan we nog wat nader in op de verschillen tussen de gemeenten aan de hand van de index voor meervoudige achterstand en de werkgelegenheidsfunctie. Daarna staat het voorzieningenniveau centraal en vervolgens het regionale verplaatsingsgedrag. In hoofdstuk 8 trekken we een aantal conclusies en maken we letterlijk en figuurlijk de balans op. Naast het voorliggende hoofdrapport hebben we ook een factsheetboek gemaakt. Van iedere indicator die we in de duurzaamheidsbalans voor Son & Breugel gebruiken is een factsheet opgesteld waarin o.a. wordt aangegeven hoe de indicator wordt omschreven, wat de gehanteerde normen/ streefwaarden zijn, wat de waarde van de indicator is, op welk jaar deze waarde betrekking heeft etc. Op deze wordt maximale transparantie nagestreefd. Dit factsheetboek is opgenomen in de rapportage als bijlage 1.

2 De Telos methode

Er bestaan vele definities over wat duurzame ontwikkeling is. In het hedendaagse denken over duurzame ontwikkeling wordt meestal gerefereerd aan het werk van de commissie-Brundtland, de World Commission on Environment and Development, die in 1987 het rapport *Our Common Future* publiceerde. Daarin wordt duurzame ontwikkeling als volgt omschreven: 'Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder daarbij de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te kunnen voorzien te beperken.'

Centraal in deze definitie staat de mens of, beter gezegd, de behoeften van de mens. Telos volgt de commissie-Brundtland in haar definitie van het begrip duurzame ontwikkeling. Het betreft echter een zeer algemene omschrijving. Om het begrip verder te kunnen operationaliseren maken we gebruik van een zogeheten driekapitalenmodel waarin een onderscheid gemaakt wordt tussen het economische, ecologische en sociaal-culturele kapitaal.

Volgens Telos kan duurzame ontwikkeling worden opgevat als een ontwikkelingsproces gericht op het bevorderen van een evenwichtige groei (in balans) van de veerkracht en kwaliteit van de natuur (het ecologisch kapitaal), van het lichamelijke en geestelijke welzijn van mensen (het sociaal-cultureel kapitaal) en een gezonde economische ontwikkeling (het economisch kapitaal).

Om te kunnen spreken van duurzame ontwikkeling moet in het verlengde van de gedachtegang van de commissie-Brundtland worden voldaan aan drie eisen:

- Er moet sprake zijn van het gelijktijdig verbeteren van het economische, ecologische en het sociaal-culturele kapitaal. Verbetering van het ene kapitaal mag niet ten koste gaan van één of beide andere kapitalen.
- De ontwikkeling moet houdbaar zijn over generaties heen: er mag geen afwenteling in de tijd plaatsvinden.
- De ontwikkeling moet ook houdbaar zijn op mondiaal niveau of, anders geformuleerd: er mag geen afwenteling in de ruimte plaatsvinden. Onze

ontwikkeling mag niet ten koste gaan van die in andere gebieden en andere landen.

Met deze integrale benadering kiest Telos nadrukkelijk voor een breed perspectief op duurzame ontwikkeling. Het begrip heeft zowel een strategische dimensie (de langere termijn), als een normatieve dimensie (verantwoordelijkheid voor andere schaalniveaus en toekomstige generaties).

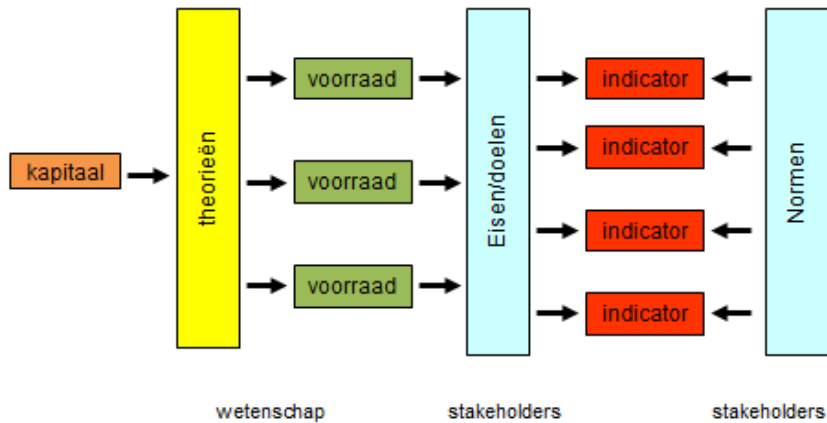
Om duurzame ontwikkeling te kunnen meten heeft Telos de duurzaamheidbalans ontwikkeld. In een duurzaamheidbalans brengen we de belangrijkste indicatoren voor de ontwikkeling van een gebied samen. Dat doen we door de kapitalen te ontleden in voorraden, eisen en indicatoren en hun normen. In het onderstaande schema worden deze begrippen kort toegelicht.

Figuur 2.1 De relevante begrippen uit de duurzaamheidbenchmark

Begrip	Omschrijving
Kapitaal	De drie essentiële delen, subsystemen van het totale maatschappelijke systeem: ecologie, sociaal-cultureel en economie.
Voorraad	De essentiële elementen die samen de kwaliteit en kwantiteit van een kapitaal bepalen.
Eisen	De langetermijndoelen die geformuleerd worden voor de ontwikkeling van een voorraad.
Indicatoren	Graadmeters waarmee de eisen kunnen worden geoperationaliseerd.
Normen	Normatief vastgestelde maatstaven met behulp waarvan we de score van indicatoren beoordelen.

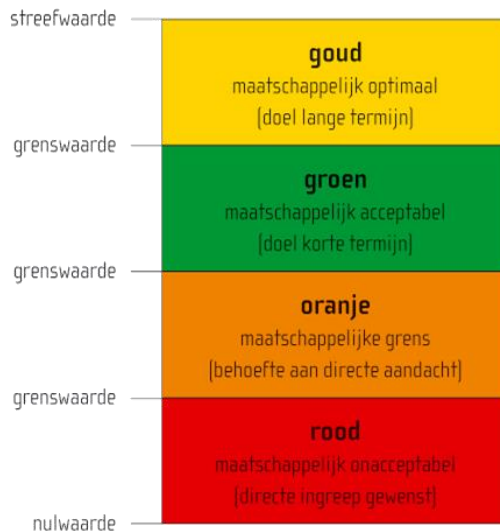
De eisen of lange termijn doelen vormen uiteindelijk de kern van de duurzaamheidbalans. Ze verwoorden eigenlijk de lange termijn duurzaamheidsambities van de regio/gemeente, de gemeenschappelijke droom (stip op de horizon). Met behulp van de indicatoren wordt vervolgens gemeten of de regio/gemeente er in slaagt haar ambities ook waar te maken. Hoe ver staat men af van doelrealisatie. Normaal worden bij het opstellen van een regionale of lokale duurzaamheidbalans de doelen samen met de opdrachtgever vastgesteld. De doelen die we in deze balans hanteren zijn de doelen die we gebruiken in de Telos Nationale Gemeentelijke Duurzaamheidsmonitor. Deze doelen zijn gebaseerd op de jarenlange ervaring die Telos heeft met het maken van provinciale, regionale en lokale duurzaamheidbalansen (inmiddels meer dan 25 gemaakt). Hoewel in de (beleids)praktijk er vaak andere woorden worden gebruikt blijkt bij nadere bestudering en analyse sprake te zijn van een grote mate van overeenstemming over de lange termijn duurzaamheidsambities. De verschillen zitten veelal niet zo zeer in de doelen, maar in de wijze waarop deze doelen moeten worden gerealiseerd.

Figuur 2.2 De samenhang tussen kapitalen, voorraden en indicatoren

Voor iedere indicator wordt een meetschaal opgesteld. Deze meetschaal bestaat uit normatief vastgestelde maatstaven die een nul- en een streefwaarde kennen met daartussen gelegen grenswaarden. In de benchmark wordt deze klassenindeling op de volgende manier zichtbaar gemaakt.

Figuur 2.3 Klassenindeling

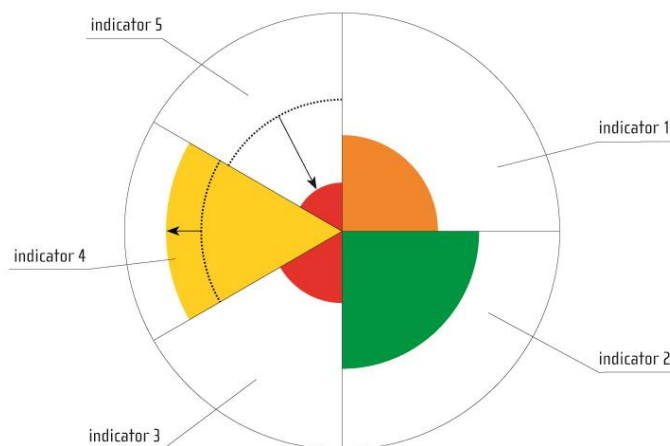
Het bepalen van de grenswaarden is een onderdeel in de methode dat veel discussie oplevert wat ook precies onze bedoeling is. Vaak zijn de ambities zeer abstract en algemeen geformuleerd en weinig concreet. Door concrete en meetbare streefwaarden te formuleren wordt het debat gefaciliteerd en vergemakkelijkt om antwoorden te vinden op de vraag wanneer men op een bepaald

beleidsterrein nu daadwerkelijk tevreden is en wanneer men zich zorgen zou moeten gaan maken. Zo is bijvoorbeeld in het Nationale Energieakkoord als streefdoel geformuleerd dat in 2020 van het Nederlandse finale energieverbruik 14% duurzaam opgewekt dient te zijn. Vertaald naar het 'kleurenschema' van Telos zou deze 14% gezien kunnen worden als de grenswaarde tussen het oranje (zorgelijke) en het groene (acceptabele) niveau.

Voor het bepalen van de grenswaarden in deze duurzaamheidsbalans is gebruikgemaakt van de normen die we gebruikt hebben in de nationale gemeentelijke duurzaamheidsmonitor. De normeringen uit deze monitor zijn veelal gebaseerd op een regionale vergelijking. Daar waar mogelijk zijn tevens wettelijke normen gebruikt in de normeringswijze. Wanneer zowel regionale vergelijking en wettelijke normen onbekend zijn is de normering opgebouwd vanuit een vergelijking in de tijd. Als ook die niet beschikbaar is rest enkel nog expert judgement als normeringsmethodiek.

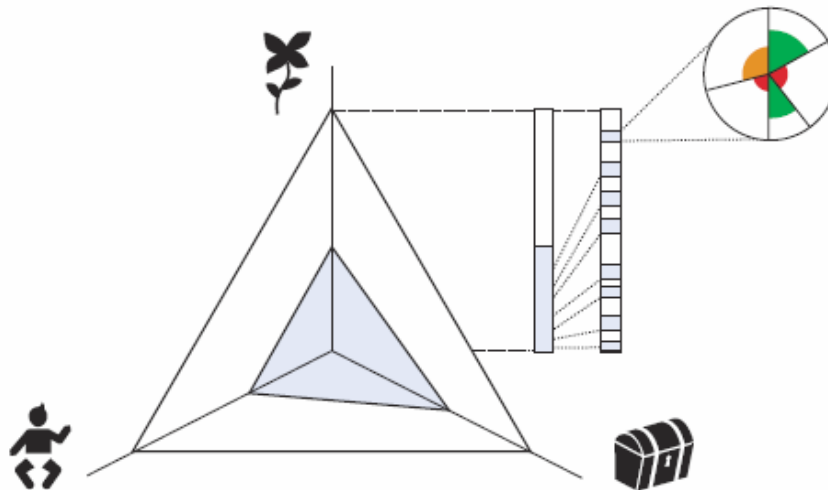
Niet iedere indicator is even belangrijk. Daarom heeft iedere indicator een eigen gewicht. Het belang of gewicht van een indicator komt tot uitdrukking in de hoekpunt die ze innemen in de taartdiagrammen: hoe belangrijker de indicator, hoe groter het gewicht en daarmee hoe groter de hoek. De straal van de taartpunt, de mate waarin de taartpunt ook daadwerkelijk gevuld wordt, geeft vervolgens de feitelijke gemeten waarde aan. Hoe groter de straal, hoe beter de score. Of anders geformuleerd: hoe meer de taartpunt is gevuld hoe beter het resultaat

Figuur 2.4 Voorbeeld cirkeldiagram

De optelsom van de voorraden binnen een kapitaal bepaalt vervolgens de score van het kapitaal.

Figuur 2.5 Samenhang tussen kapitalen, voorraden en indicatoren

Een overzicht van alle gehanteerde data en een verantwoording bij de gemaakte keuzes voor (wegingen) van voorraden, indicatoren en normeringen is terug te vinden in de factsheets die te vinden zijn in het bijlagenboek bij dit rapport.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de gekozen voorraden per kapitaal.

Sociaal-cultureel	Ecologie	Economie
1 Sociale samenhang	1 Bodem en grondwater	1 Arbeid
2 Participatie	2 Lucht	2 Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
3 Kunst en cultuur	3 Oppervlaktewater	3 Economische structuur
4 Gezondheid	4 Natuur en landschap	4 Kennis
5 Veiligheid	5 Hinder en calamiteiten	5 Infrastructuur/bereikbaarheid
6 Woonomgeving	6 Energie en klimaat	
7 Onderwijs	7 Grondstoffen	

De totale duurzaamheidbalans bevat in totaal 90 indicatoren.

3 Sociaal-cultureel kapitaal

3.1 Inleiding

Kernbegrippen binnen het sociaal culturele kapitaal zijn sociale rechtvaardigheid en maatschappelijke betrokkenheid. Voor een sociaal en cultureel duurzame samenleving wordt het principe van sociale rechtvaardigheid ingevuld met gelijke kansen, vrijheid, brede toegankelijkheid van voorzieningen en veiligheid. Maatschappelijke participatie verwijst naar sociale, politieke en economische participatie van burgers. Die zowel rechten als plichten hebben.

Binnen het sociaal cultureel kapitaal draait het primair om de sociale interacties binnen een samenleving. Mensen ontwikkelen zich door te participeren in sociale netwerken. Die toegang tot netwerken wordt niet voor niets in toenemende mate uitgedrukt in noties van 'sociaal kapitaal'. Het wordt van belang geacht voor de economische productiviteit en groei én voor het welzijn van mensen. Via sociale netwerken hebben mensen toegang tot hulpbronnen die ze individueel niet kunnen bereiken. Dat kunnen netwerken zijn binnen kleine en gesloten gemeenschappen zoals die van de familie, de voetbalclub of de klas, maar ook netwerken binnen grotere en meer open sociale eenheden zoals de buurt, de wijk en de stad, de werkomgeving, maatschappelijke organisaties, vakverenigingen of de kerk. Er kan in dit verband een onderscheid gemaakt worden tussen 'bonding' in de zin van de verbondenheid in eigen kring en 'bridging' in de zin van de verbondenheid tussen gemeenschappen. Idealiter is er een zeker evenwicht tussen beide: immers veel 'bonding' zonder 'bridging' leidt op termijn tot isolatie en sociale 'inteelt'; veel 'bridging' zonder 'bonding' leidt tot een afname van solidariteit en gemeenschappelijkheid.

Bonding en bridging bestaan beide bij de gratie van en dragen bij aan onderling vertrouwen. Enerzijds werkt vertrouwen als voorwaarde omdat mensen die anderen vertrouwen sneller onderlinge relaties aangaan dan wantrouwende mensen. Anderzijds is het een gevolg of een product van participatie in sociale netwerken. Door te participeren ontmoet men elkaar en leert men elkaar kennen en 'onbekend maakt onbemind'. In wijken en buurten waar men elkaar niet kent en weinig van elkaar weet (er is weinig publieke familiariteit), bestaat weinig onderling vertrouwen tussen mensen. Hierdoor krijgt men sneller het gevoel in een onleefbare en onveilige omgeving te wonen. Naast vertrouwen in de

medemens (sociaal vertrouwen) is er ook politiek en institutioneel vertrouwen. Daarbij gaat het om het vertrouwen in instituties zoals leger, overheid, pers, bedrijven om vertrouwen in de politiek.

3.2 De voorraden

In het sociaal cultureel kapitaal onderscheiden we zeven voorraden: sociale samenhang, participatie, kunst en cultuur, wonen, veiligheid, gezondheid en onderwijs. Zoals in het voorgaande reeds aangegeven vormt vertrouwen in al zijn vormen een belangrijk onderwerp binnen het sociaal-culturele kapitaal. We beschikken echter niet over gegevens over vertrouwen op het niveau van de gemeente Son & Breugel of de stedelijke regio, maar wel op het niveau van de provincie Noord-Brabant. Uit deze gegevens, die terug te vinden zijn in de Duurzaamheidsbalans van Brabant 2014 (pag. 50) blijkt dat Noord-Brabant na Zuid Holland en Limburg het laagste scoort met betrekking tot vertrouwen in meer algemene zin en politiek en maatschappelijk vertrouwen in het bijzonder. Maatschappelijk vertrouwen heeft betrekking op vertrouwen in leger, politie, rechterlijke macht, ambtenaren, pers en grote bedrijven.³

---

³ Zie John Dagevos e.a. (2014), *De duurzaamheidsbalans van Brabant 2014*, Telos/Tilburg

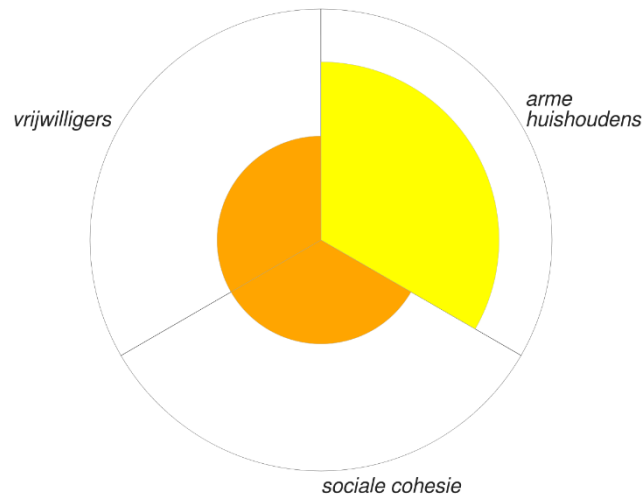

Vorraad Sociale samenhang

Sociale samenhang is een breed begrip dat de samenhang tussen mensen aanduidt. Het is de mate waarin mensen in gedrag en beleving uitdrukking geven aan de betrokkenheid bij maatschappelijke verbanden in hun persoonlijke leven. Het kenmerkt een groep of gemeenschap. Een hoge sociale samenhang heeft over het algemeen een positief effect voor de gemeenschap. Zo blijken gemeenschappen met een hogere sociale samenhang gezonder dan gemeenschappen met een lagere sociale samenhang. Daarnaast kan een hoge sociale samenhang mensen die in een achterstandswijk wonen beschermen tegen de negatieve effecten van het wonen in een achterstandswijk.

Eisen:

- Er is armoede noch uitsluiting
- De sociale samenhang van de samenleving is gewaarborgd

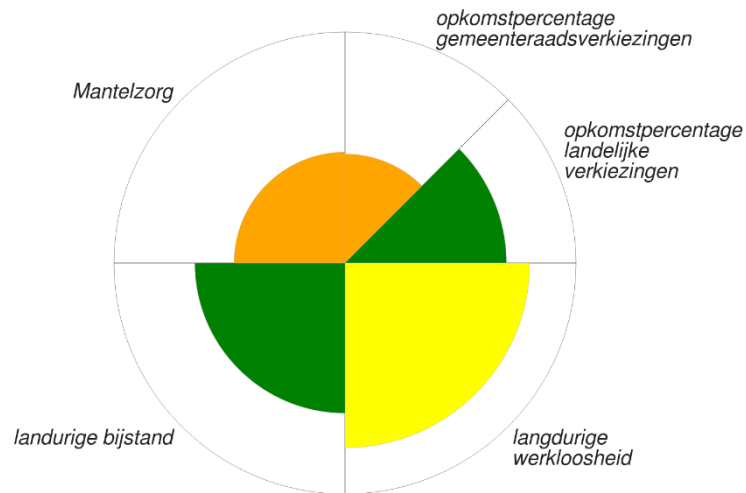
Zoals hiervoor al aangegeven hadden we graag ook gegevens gepresenteerd over sociaal vertrouwen maar deze zijn slechts beschikbaar op provincieniveau. We kijken hier naar sociale cohesie, percentage vrijwilligers en aandeel arme huishoudens. Deze voorraad laat een enigszins gemengd beeld zien. Son & Breugel kent relatief zeer weinig arme huishoudens. Het percentage mensen dat vrijwilligerswerk verricht zit op het scheidsvlak tussen een acceptabele en enigszins zorgelijke score. Dat geldt ook voor de indicator sociale cohesie. Dit is een samengestelde indicator waarin gekeken wordt naar zaken als de mate waarin mensen in wijken en buurten elkaar kennen, de wijze waarop mensen met elkaar omgaan, de saamhorigheid in de buurt, de mate waarin mensen zichzelf thuis voelen in de buurt, de mate waarin ze contacten onderhouden met buurtbewoners en de tevredenheid met de samenstelling van de buurt.

Vorraad Participatie

Participatie betreft deelnemen aan het maatschappelijke leven in al zijn facetten, economisch en politiek. De mate waarin iemand participeert in de samenleving drukt niet alleen zijn of haar betrokkenheid bij die samenleving uit, maar heeft ook invloed op andere terreinen. Zo heeft de mate van participatie invloed op de gezondheid van mensen. Het gaat hier om een wederkerige relatie. Enerzijds heeft een hogere participatie positieve gezondheidseffecten, anderzijds participeert iemand die minder gezond is minder. Het gaat hierbij niet alleen om economische participatie. Zo is ook bij ouderen aangetoond dat participatie een positief effect heeft op de gezondheid. Participatie staat ook voor de betrokkenheid van burgers bij het (lokale) bestuur.

Eisen:

- Burgers zijn betrokken bij de samenleving
- Elke burger heeft zeggenschap in politieke besluitvorming die hem of haar en de samenleving en haar toekomst aangaat en maakt daar ook gebruik van
- Burgers zijn in staat om zich economisch staande te houden

Het aantal langdurige werklozen (mensen die langer dan 3 jaar werkloos zijn) is op dit moment nog relatief laag. Dit correspondeert met het gering aantal arme huishoudens. De verwachting is overigens, gezien het gestegen aantal werklozen (zie voorraad arbeid) dat dit percentage in de komende periode zal stijgen. Dat geldt ook voor het aantal mensen dat langdurig in de bijstand zit. Dat zal met de verwachte toename van het aantal langdurig werklozen verder stijgen. Verder zien we dat het opkomstpercentage bij de landelijke verkiezingen relatief hoog is. Het opkomstpercentage bij de gemeentelijke verkiezingen blijft hierbij duidelijk achter.

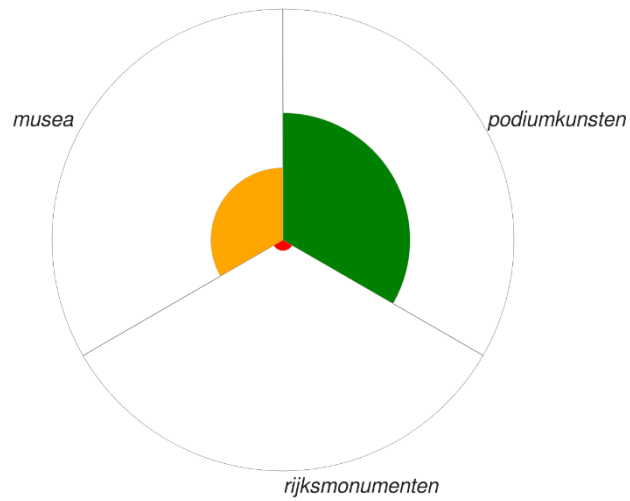
Vorraad Kunst en cultuur

In bredere zin kunnen kunst en cultuur gezien worden als dragers of uitingen van bestaande normen en waarden binnen het sociaal culturele kapitaal. Het gaat dan ook over het beschermen, bewaren en opnieuw inbedden van in de tijd en ruimte vastgelegde culturele uitingen (erfgoed). De voorraad kunst en cultuur wordt hier gemeten in 'enge' zin dat wil zeggen dat we met name kijken naar de voorzieningenstructuur en daarbinnen zelfs maar naar een beperkt deel. We kijken naar kunst en cultuur in de vorm van musea, monumenten en het aanbod van theater- en concertvoorstellingen.

De beschikbaarheid van kunst en cultuur in de omgeving heeft verschillende positieve effecten voor de lokale gemeenschap. Allereerst maakt een gevarieerd en groot aanbod van kunst en cultuur in de gemeente de woonomgeving aantrekkelijk voor de eigen bevolking. Daarnaast kan het aanbod van kunst en cultuur ook een aanzuigende werking hebben op mensen van buiten de gemeente (toeristen, nieuwe inwoners) en daarmee leiden tot welvaartswinst in de vorm van toename van de recreatieve bestedingen, maar ook in de vorm van stijging van huizenprijzen en daarmee indirect tot stijgende belastinginkomsten.

Eisen:

- Het culturele aanbod is voldoende groot, evenals de diversiteit
- Iedereen kan actief of passief deelnemen aan culturele uitingen of activiteiten

Son & Breugel kent zeer weinig rijksmonumenten. Het aanbod van podiumkunsten in de gemeente en de directe omgeving (straal 20 kilometer) is op orde. Het aanbod van musea is wat beperkter.

Voorraad Gezondheid

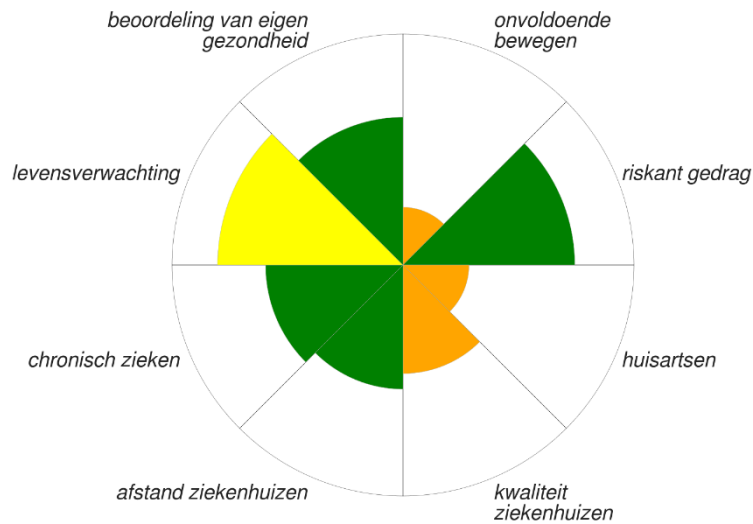
Een van de voorwaarden voor een duurzame samenleving is dat de bevolking gezond is zowel lichamelijk als geestelijk. De verantwoordelijkheid voor een gezonde samenleving ligt deels bij de overheid die moet zorgen voor een goede en toegankelijke gezondheidszorg, maar zeker ook bij de individuele burgers die verantwoordelijk zijn voor een gezonde leefstijl. Met behulp van de eisen en indicatoren is getracht de rechten en plichten kant van gezondheid(szorg) in beeld te brengen.

Gezondheid heeft zowel een objectieve 'harde' kant (percentage zieken en sterfgevallen) als een subjectieve 'zachte' (gezondheidsbeleving). Beide kanten worden via de indicatoren in kaart gebracht.

Eisen:

- De bevolking is lichamelijk en geestelijk gezond.
- De gezondheidszorg is van goede kwaliteit en toegankelijk voor iedereen; inclusief preventie en nazorg.
- Iedereen neemt verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl.
- De bevolking voelt zich gezond.

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

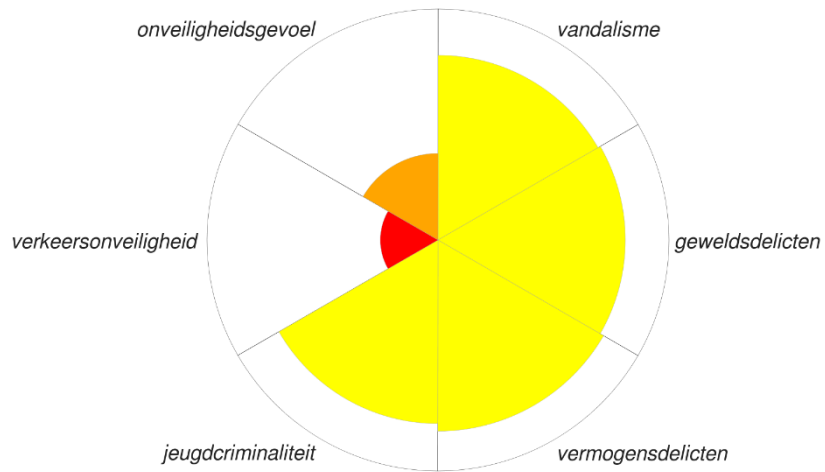
Wanneer we de voorraad Gezondheid bezien, kunnen we constateren dat Son & Breugel het goed doet. De levensverwachting is relatief hoog en ook de gemiddelde beoordeling van de eigen gezondheid is goed. We zien verder goede scores met betrekking tot riskant of ongezond gedrag (roken, drinken en overgewicht) en het aantal chronisch zieken. Ziekenhuizen liggen relatief dichtbij. Mindere scores zien we ten aanzien van de beschikbaarheid van huisartsen en de mate waarin inwoners voldoende bewegen.

Vorraad Veiligheid

Zowel de individuele burger als de samenleving als geheel heeft een bepaalde mate van veiligheid nodig om te kunnen functioneren. In de afgelopen tien jaar heeft het onderwerp veiligheid sterk aan belang gewonnen. Binnen de voorraad veiligheid is een onderscheid gemaakt tussen min of meer geobjectiveerde veiligheid in termen van risico's om ergens slachtoffer van te worden en de subjectieve beleving van veiligheid: het veiligheidsgevoel. Veiligheid spitst zich in deze voorraad toe op bescherming tegen geweld, misdaad en verkeersongevallen.

Eisen:

- De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar.
- Iedereen voelt zich veilig in de gemeente Son & Breugel.

Verkeersonveiligheid is duidelijk een issue in Son & Breugel. Verder doet zich de interessante paradox voor tussen zeer goede scores op de objectieve indicatoren gewelds- en vermogensdelicten, vandalisme en jeugdcriminaliteit en het feit dat de inwoners van Son & Breugel zich veel minder veilig voelen.

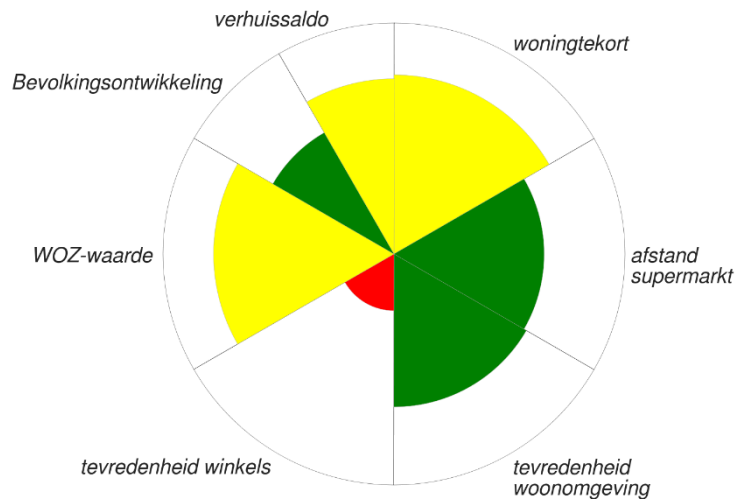
Vorraad woonomgeving

Binnen deze voorraad is de aandacht gericht op de beschikbaarheid en de kwaliteit van woningen, de aanwezigheid van publieke en dagelijkse voorzieningen en de tevredenheid met de eigen woonomgeving.

Eisen:

- Het woningaanbod sluit goed aan bij de vraag en de mogelijkheden van de huishoudens die in Son & Breugel (willen) wonen.
- De kwaliteit van de woonomgeving is hoog: schoon, stil, groen en veilig, met voldoende buurtvoorzieningen en voldoende mogelijkheden voor recreatie.

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

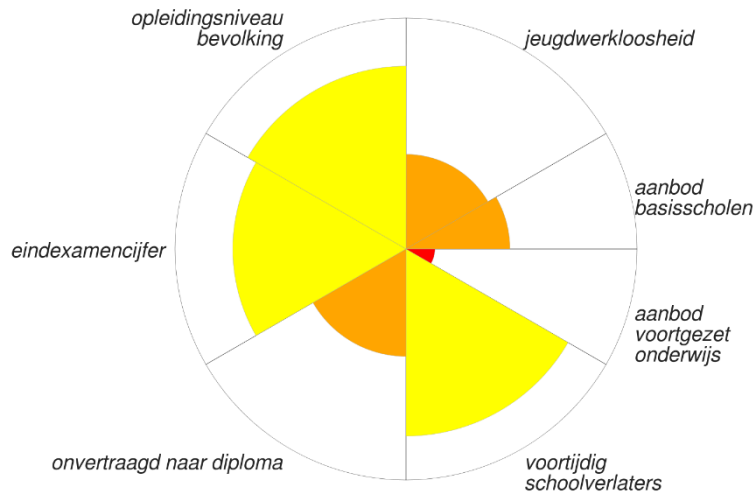
Deze voorraad laat met uitzondering van de indicator tevredenheid winkels een zeer positief beeld zien. Ruim een kwart van de bevolking geeft aan (zeer) ontevreden te zijn met het winkelaanbod in Son & Breugel. Er is tevredenheid over de woonomgeving, de bevolkingsontwikkeling is positief en daarmee samenhangend een positief migratiesaldo (zegt iets over de aantrekkelijkheid van de gemeente) en een hoge WOZ waarde. Dit laatste heeft overigens wel als keerzijde dat de toegangsdrempel voor starters op de woningmarkt relatief hoog ligt. Daar tegenover staat dan weer dat er relatief veel nieuwbouw woningen gereed zijn gekomen.

Voorraad Onderwijs

Onderwijs is van groot belang voor de ontwikkeling van onze (kennis)samenleving en is gericht op het overbrengen van kennis, vaardigheden en houding. Het onderwijs heeft drie hoofdfuncties: kwalificatie, selectie en allocatie en socialisatie. Formeel onderwijs vindt meestal plaats in bestaande onderwijsinstellingen, maar gebeurt uiteraard ook in meer informele settings zoals het gezin, de sportvereniging, het buurthuis en de peer group. Om in te kunnen blijven spelen op de maatschappelijke behoeften en de behoeften van de arbeidsmarkt moet het onderwijs continu in ontwikkeling blijven. Voor de jeugd is het van belang dat er voldoende mogelijkheden voor goed onderwijs in de gemeente en regio aanwezig zijn. Daarnaast moeten jongeren nadat ze een opleiding hebben voltooid voldoende mogelijkheden hebben om de arbeidsmarkt te betreden.

Eisen:

- Het onderwijs sluit aan op de maatschappelijke behoefte.
- Iedereen heeft toegang tot een vorm van onderwijs of scholing die past bij zijn of haar capaciteiten.
- Iedereen heeft de plicht er voor zorg te dragen dat zijn of haar competenties (blijven) aansluiten op maatschappelijke behoeften.
- Het onderwijs is van hoge kwaliteit.

De voorraad Onderwijs laat twee gezichten zien. Aan de (zeer) positieve kant: hoog opleidingsniveau van de bevolking, weinig voortijdig schoolverlaters, hoog gemiddeld eindexamencijfer (zegt zowel iets over de kwaliteit van het onderwijs als over de kwaliteiten van de leerlingen). Aan de negatieve(re) kant: laag aanbod voortgezet onderwijs, ook het aanbod aan basisscholen is aan de lage kant, (toegenomen)jeugdwerkloosheid en aanzienlijke groep jongeren die vertraagd zijn/haar einddiploma behaalt.

4 Economisch kapitaal

4.1 Inleiding

Binnen het economisch kapitaal staat het functioneren van de lokale en regionale economie centraal. Hierbij is de focus gericht op behoud en versterking van het vermogen van een gemeente/regio om voldoende inkomen te genereren. Of een gemeente/regio daar ook daadwerkelijk in slaagt, is afhankelijk van de vraag of de gemeente/regio als gebied én de bedrijven in de gemeente er in slagen zich in de internationale concurrentiestrijd een goede uitgangspositie te verwerven. Vanuit lokaal en regionaal economisch perspectief wordt het concurrerend vermogen van een gemeente/regio in belangrijke mate bepaald door het samenspel van de economische structuur en het lokale en regionale vestigingsklimaat. Waar het gaat om de economische structuur kijken we dan naar zaken als de sectorale samenstelling (bedrijfstakken, exportgerichtheid, innovativiteit), de grootteklassesstructuur, aandeel buitenlandse bedrijven, levensfase van de ondernemingen, onderlinge verwevenheid (clustering) etc. Waar het gaat om het lokale en regionale vestigingsklimaat zijn zaken van belang als beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel, ontsluiting via weg, lucht, water, spoor, ICT, kennisinfrastructuur (universiteiten en hogescholen, publieke R&D, maar ook private kennisinvesteringen), ruimte voor bedrijvigheid (bedrijfsterreinen, kantoorgebouwen), politieke stabiliteit etc. Hoewel de interactie tussen de economische structuur en het vestigingsklimaat van groot belang is voor het in economisch opzicht functioneren van een gemeente/regio is deze echter niet louter en alleen hiervan afhankelijk. Het gaat om een dynamische relatie, die sterk beïnvloed wordt door de wijze waarop bedrijven reageren op veranderingen in hun omgeving en in het verlengde hiervan hun bedrijfsstrategie aanpassen.

Veranderingen in consumentenvoorkeuren, technologische ontwikkelingen uitmondend in product- en procesinnovaties, internationalisering van de concurrentieverhoudingen, veranderingen in de geopolitieke verhoudingen etc. hebben allemaal invloed op de waardering van het bedrijf van het lokale en regionale vestigingsklimaat. We zien dan ook dat bepaalde elementen uit het vestigingsklimaat in de loop van de tijd aan betekenis winnen terwijl andere juist aan betekenis verliezen. In het kader van het bevorderen van de innovatiekracht van gemeenten en regio's wordt bijvoorbeeld grote waarde toegekend aan de aanwezigheid van kennisinstellingen en aan de verbindingen tussen deze

kennisinstellingen en het bedrijfsleven. Creativiteit wordt in de huidige economie steeds meer een cruciale factor. Was de industriële economie of 'oude economie' gericht op productie van goederen en op standaardisatie en schaalvergroting, de postindustriële economie is gericht op productie van diensten en kennis. Zowel de productie van diensten als die van kennis bestaan bij de gratie van creativiteit. Zelfs waar het in de 'nieuwe economie' gaat om de voortbrenging van goederen is deze niet meer in de eerste plaats gericht op standaardisatie, maar op de toevoeging van kwaliteiten en betekenis. Men zou zelfs van een culturele economie kunnen spreken. Dat is een economie die 'symbolische goederen' produceert. Daaronder worden goederen verstaan die vooral de behoefte aan persoonlijke groei en individuele zelfbevestiging, aan amusement en aan verfraaiing en decoratie bevredigen. Economische sectoren als mode, sport, muziek, film, radio, televisie, show, design, cosmetica, toerisme, architectuur, reclame, uitgeverij en nieuwe media zijn daartoe te rekenen. Het zijn alle sectoren die bestaan bij de gratie van creativiteit. Juist dit creatieve deel in de huidige economie is snel groeiende en heeft behoefte aan een totaal ander vestigingsklimaat waarin er letterlijk en figuurlijk ruimte is voor creativiteit.

Niet alleen de behoeften en de waardering van het bedrijfsleven zijn aan veranderingen onderhevig, dat geldt ook voor het lokale en regionale productiemilieu. Dat is geen statisch geheel. Aanleg van wegeninfrastructuur ontsluit nieuwe gebieden, investeringen in de kennisinfrastructuur bijvoorbeeld door de komst van een kennisinstituut verhoogt de aantrekkelijkheid van de gemeente/regio voor kennisintensieve bedrijven, verbeteringen in het woon- en leefklimaat maakt een gemeente/regio aantrekkelijker als woonplaats voor werknemers, het ter beschikking stellen door lokale/regionale overheden van investeringspremies aan bedrijven heeft invloed op de locatiekeuze van bedrijven en op de waardering van reeds gevestigde bedrijven van hun huidige locatie.

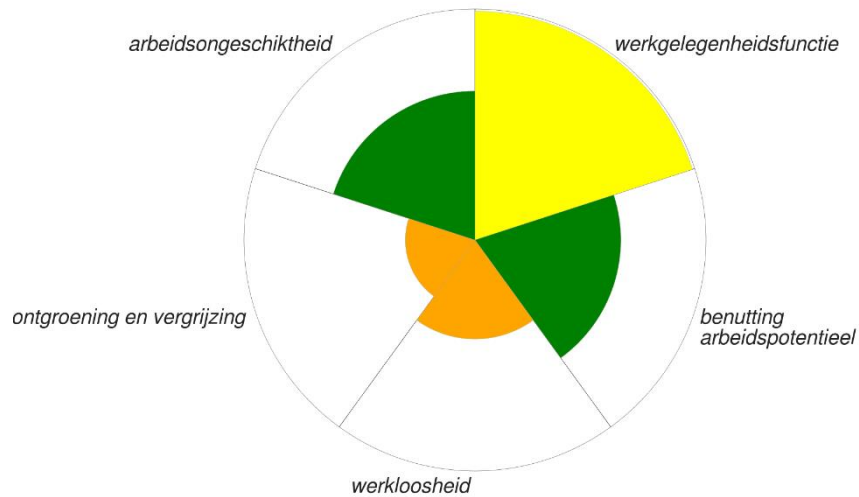
4.2 De voorraden

Voorraad Arbeid

Arbeid binnen het economisch kapitaal refereert aan het vermogen van de mens om een bijdrage te leveren aan het productieproces van goederen en diensten. De kwaliteit (kennis, ervaring, creativiteit) en de (kwantitatieve) beschikbaarheid van mensen die kunnen en willen werken is dan ook een cruciale economische factor. Het functioneren van de arbeidsmarkt is van groot belang om vraag en aanbod bij elkaar te brengen.

Eisen:

- De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief.
- Werk is gezond: langdurig ziekteverzuim en uitstroom t.g.v. arbeidsongeschiktheid worden voorkomen.
- Het arbeidspotentieel van de totale potentiële beroepsbevolking wordt benut.

Son & Breugel heeft een zeer goed ontwikkelde werkgelegenheidsfunctie, de omvang van de lokale werkgelegenheid is veel groter dan die van het lokale arbeidsaanbod en heeft daarmee een bovenlokale betekenis. Er is sprake van een goede benutting van het lokale arbeidspotentieel (verhouding werkzame beroepsbevolking en potentiële beroepsbevolking). Son & Breugel heeft relatief weinig arbeidsongeschikten. Uiteraard kampt ook Son & Breugel net als iedere gemeente in Nederland met een behoorlijke werkloosheid, maar deze is relatief laag. Daarnaast heeft de gemeente duidelijk last van ontgroening en vergrijzing.

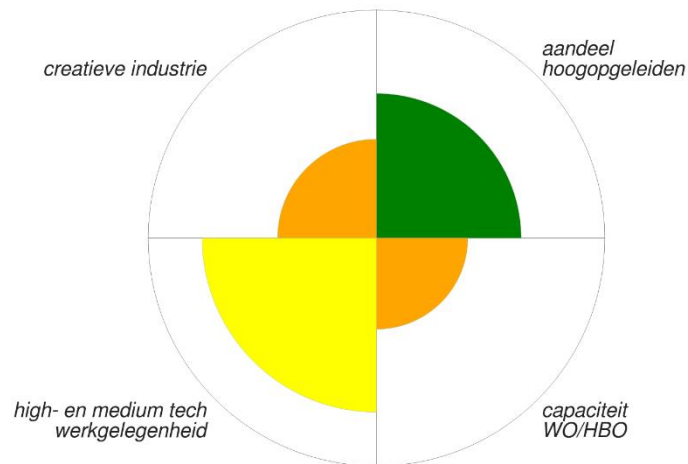
Voorraad Kennis

Bij de voorraad kennis gaat het primair om de kennis die gebruikt wordt in het productieproces. We kunnen daarbij nog een onderscheid maken tussen zogenaamde 'embodied' en 'disembodied knowledge'. Bij embodied knowledge gaat het om kennis die arbeidskrachten bezitten (human capital), bij disembodied knowledge juist om kennis die opgesloten zit in kapitaalgoederen. Voor het op peil houden van het kennisniveau van bedrijven en beroepsbevolking is een goede kennisinfrastructuur noodzakelijk.

Eisen:

- De kennisinfrastructuur is van een hoog niveau en ondersteunt de bedrijvigheid.
- Het creatieve, adaptieve en innovatieve vermogen van werknemers en werkgevers van en in bedrijven en organisaties als geheel, wordt voortdurend versterkt.

nks

Het hoge aandeel high- en mediumtech werkgelegenheid is een positieve indicatie voor de kennisintensiteit van de lokale werkgelegenheid. De beroepsbevolking van Son & Breugel is relatief hoog opgeleid. Het hoge aandeel hoogopgeleiden weerspiegelt aan de ene kant iets van de kennisintensiteit van de lokale en regionale werkgelegenheid, tegelijkertijd zegt het ook iets over de mogelijkheden van de beroepsbevolking om te voldoen aan de toenemende (kennis)eisen van werkgevers. Het aandeel creatieve industrie heeft een waarde in zichzelf (werkgelegenheid, bron van toegevoegde waarde creatie), maar ook omdat het gezien wordt als een motor van vernieuwing. Dit aandeel is aan de lage kant. Ondanks het feit dat er in Son & Breugel sprake is van ontgroening en vergrijzing van de bevolking en ondanks het feit dat er in de gemeente geen instellingen zijn voor hoger onderwijs heeft Son & Breugel toch nog een relatief groot aandeel thuiswonende studenten HBO/WO. Het feit dat er in de directe omgeving (Eindhoven) maar ook iets verder weg (Tilburg, Den Bosch) veel instellingen voor hoger onderwijs zijn zal hieraan niet vreemd zijn.

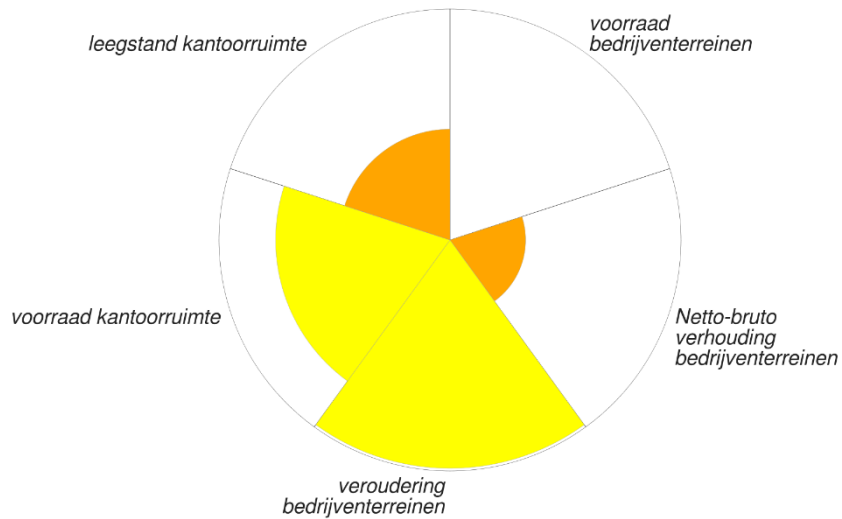

Voorraad Ruimtelijke vestigingswaarden

Bij deze voorraad gaat het vooral om zaken als de beschikbaarheid, segmentatie en kwaliteit van bedrijventerreinen en de beschikbaarheid en kwaliteit van bedrijfsruimten en kantoorgebouwen. Hoewel bedrijventerreinen, bedrijfshuisvesting en kantoor gebouwen en dat geldt ook voor infrastructuur te beschouwen zijn als een vorm van kapitaalgoed worden ze hier meegenomen als een eigenstandige voorraad. Ze fungeren immers niet als een directe input in het productieproces, maar als randvoorwaarde voor het goed functioneren van de regionale economie.

Eisen:

- Het kantorenaanbod sluit kwalitatief en kwantitatief aan op de vraag uit de markt.
- De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wordt optimaal beheerd: er is sprake van zuinig ruimtegebruik.
- Er is kwantitatief voldoende ruimte (terreinen, bedrijfspanden) beschikbaar voor bedrijvigheid en van goede kwaliteit.

De voorraad ruimtelijke vestigingsvoorwaarden vertoont een wat paradoxaal beeld. Aan de ene kant kan geconstateerd worden dat er sprake is van een grote voorraad kantoorruimte (uitgedrukt in oppervlakte kantoorruimte per inwoner). Tegelijkertijd staat bijna een zesde van het oppervlak leeg. Son & Breugel beschikt niet over direct uitgeefbare bedrijventerreinen hetgeen betekent dat de gemeente niet in staat is om ruimtevrage te accommoderen vanuit bedrijven die zich in Son & Breugel willen vestigen dan wel lokale bedrijven die willen uitbreiden. Daar tegenover staat dat er daardoor ook geen financiële molensteen om de nek van de gemeente hangt. En het wordt nog minder een probleem als op regionale schaal wel voldoende ruimte aanwezig is. Son & Breugel heeft een zeer laag aandeel verouderde bedrijventerreinen.

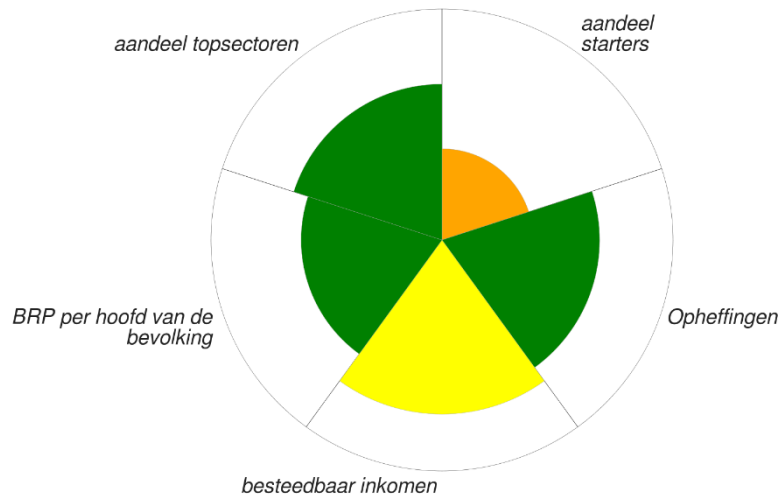
Voorraad Economische structuur

De kracht van een lokale en regionale economie wordt in belangrijke mate bepaald door de in die gemeente/regio aanwezige bedrijvigheid. Daarbij gaat het om het geheel van al die bedrijven maar ook om de samenstelling daarvan (de lokale en regionale productiestructuur).

De samenstelling moet zodanig zijn dat deze economische groei kan genereren, maar ook conjuncturele schokken kan opvangen. Daarnaast moet er sprake zijn van voldoende dynamiek en vernieuwing (starters, bedrijven die zich nieuw in de regio vestigen). Ondernemingen moeten daarbij voortdurend blijven investeren in de ontwikkeling van nieuwe producten en diensten.

Eisen:

- De economische structuur wordt permanent versterkt en vernieuwd door de komst van startende ondernemingen en zich nieuw in de gemeente vestigende ondernemingen.
- De lokale economie is concurrerend
- Voor het instandhouden en versterken van het productieve vermogen van de economie is het nodig dat het bedrijfsleven voldoende investeert

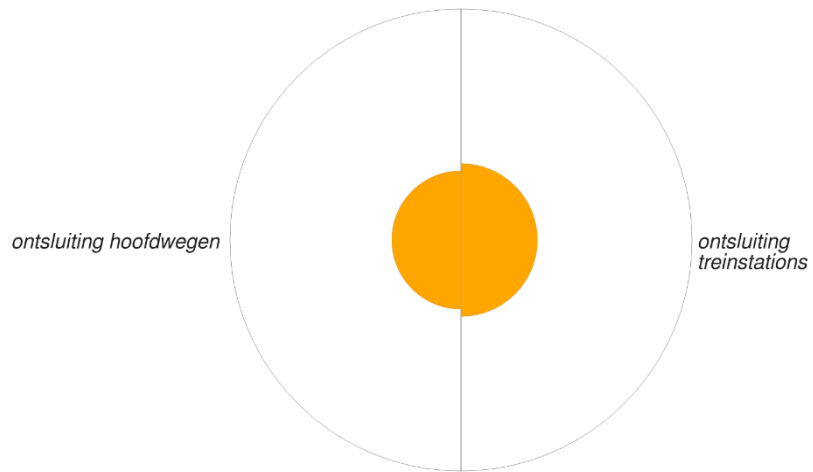
De voorraad economische structuur vertoont een positief beeld. Het besteedbaar inkomen per huishouden is (zeer) hoog. Dat geldt ook voor het bruto regionaal product per hoofd van de bevolking. Het aandeel topsectoren als indicator voor de concurrentiekracht van de lokale economie is relatief hoog. Het aandeel opheffingen van bedrijven is relatief laag. De enige dissonant in deze verder positieve beschrijving van de lokaal economische structuur wordt gevormd door het wat achterblijven van het aandeel starters.

Voorraad Infrastructuur/bereikbaarheid

Gezien het belang van de bereikbaarheidsproblematiek is deze uit de voorraad ruimtelijke vestigingsvoorwaarden genomen en als een aparte voorraad meegenomen. Bij deze voorraad gaat het om zaken als de infrastructuur in al zijn verschijningsvormen: weg, spoor, water, lucht, buis.

Eisen:

- Bedrijven, voorzieningen, instellingen en economische centra zijn goed bereikbaar dan wel ontsloten via de weg, het spoor, het water, de lucht en de ICT

Voor deze voorraad beschikken we slechts over twee indicatoren. Duidelijk is dat de ontsluiting van de gemeente zowel via hoofdwegen als via trein een punt van aandacht is. .

5 Ecologisch kapitaal

5.1 Inleiding

Voor het ecologisch kapitaal van de gemeente Son & Breugel kijken we naar de verschillende ecosystemen binnen de gemeente. Deze dienen over voldoende veerkracht te beschikken om de natuurlijke en menselijke verstoringen op te kunnen vangen zonder dat dit leidt tot onherstelbare schade aan een van de vier ecosysteemfuncties: de productiefunctie, draagkrachtfunctie, informatiefunctie en regulatiefunctie. Er is gekozen voor een ecosysteembenadering waarbij de kwaliteit en kwantiteit van de geleverde functies centraal staat. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen biotische elementen zoals de aanwezigheid van planten en dieren en de abiotische elementen zoals bodem, water en lucht. Op basis van de ecosysteembenadering onderscheiden we de volgende voorraden: bodem en grondwater, oppervlaktewater, lucht en natuur en landschap. Deze voorraden hangen onderling sterk samen, maar ook met voorraden in de andere kapitalen. Zo bepaalt de kwaliteit van de abiotische elementen bodem, oppervlaktewater en lucht in sterke mate de mogelijkheden van de natuur die er kan gedijen. Aan de voorraad natuur is landschap toegevoegd dat sterk samenhangt met het sociaal culturele kapitaal, maar dat ook de belevingskant van de natuur omvat. De op grond van de ecosysteembenadering onderscheiden 4 voorraden zijn aangevuld om te beginnen met de voorraad hinder en calamiteiten. Een typisch milieubeleidsonderwerp dat om die reden vaak tot het ecologisch kapitaal gerekend wordt. Daarnaast onderscheiden we de voorraad grondstoffen die we operationaliseren door te kijken naar de afvalproblematiek waarbij het zowel gaat om minder afval te produceren als dat wat geproduceerd wordt nuttiger te gebruiken. Dit spaart niet alleen (schaarse) grondstoffen en energie uit, het vermindert hierdoor onder meer ook de uitstoot van CO₂. Daarnaast hoeft er minder afval te worden verbrand of gestort, hetgeen op zijn beurt weer leidt tot minder nadelige milieueffecten. Als aparte voorraad wordt nog de voorraad energie en klimaat onderscheiden. Van belang om te beginnen vanuit het belang van energie voor het functioneren van onze samenleving, de schaarste van fossiele brandstoffen en de noodzaak derhalve om zuiniger om te gaan met hetgeen beschikbaar is alsook te zoeken naar alternatieven. Daarnaast vanwege de met energiegebruik samenhangende klimaatproblematiek en de gevolgen die dit heeft voor de gemeente en regio.

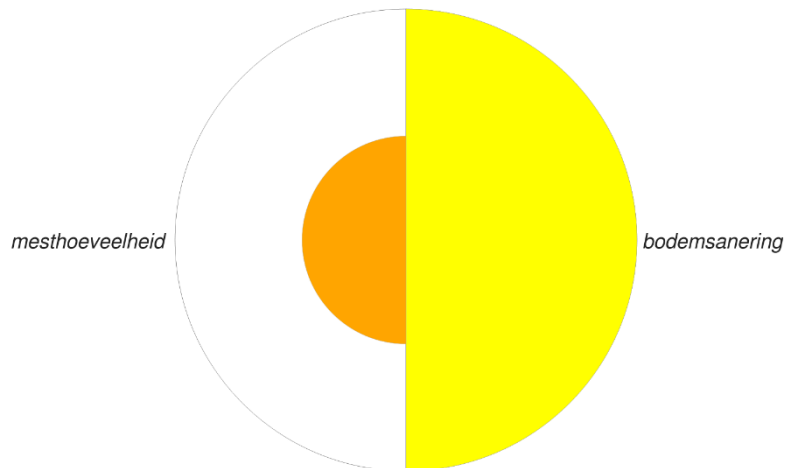
5.2 De voorraden

Voorraad Bodem en grondwater

Tot de voorraad bodem behoort ook het ondiep (freatisch) grondwater. Voor het grondwaterkwaliteit wordt gekeken naar het diepere grondwater. De grondwaterkwaliteit kan worden bedreigd door vermesting, verzuring en de verspreiding van milieugevaarlijke stoffen zoals zware metalen en bestrijdingsmiddelen.

Eisen:

- De bodem is schoon.
- Het grondwater is schoon.

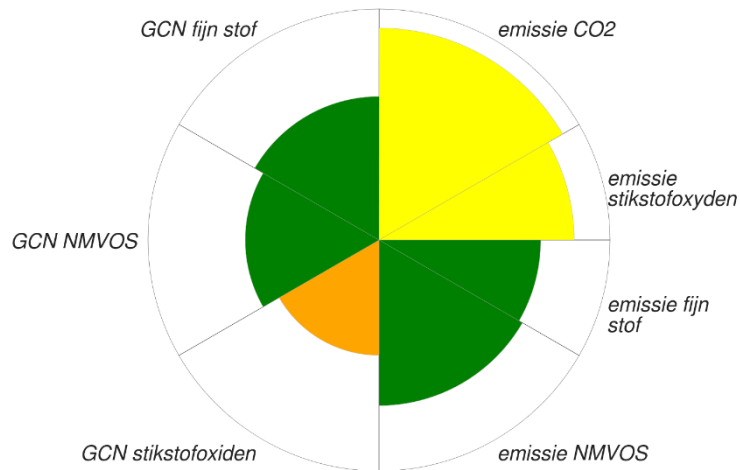
We beschikken over beperkte gegevens om deze voorraad in kaart te brengen. We kijken om te beginnen naar de mesthoeveelheid in de bodem. Overbemesting (meer mineralen in de bodem dan de gewassen op kunnen nemen) kan leiden tot verontreiniging van de bodem en het grondwater. Deze indicator kleurt oranje. Daarnaast kijken we met de indicator bodemsanering naar het totaal aantal niet aangepakte humane spoedlocaties. Humane spoedlocaties vormen een onaanvaardbaar risico voor de volksgezondheid. Deze locaties dienen daarom in de ogen van de overheid met voorrang gesaneerd te worden. Doelstelling is om de verontreinigingen op deze locaties eind 2015 gesaneerd of beheersbaar gemaakt te hebben via Tijdelijke BeveiligingsMaatregelen (TBM). Er zijn geen te saneren humane spoedlocaties meer.

Voorraad Lucht

De kwaliteit van de lucht heeft invloed op de gezondheid van mensen en de ontwikkeling van de natuur. Schade aan de gezondheid ontstaat door zowel kortdurende blootstelling aan hoge concentraties van vervuilende stoffen als door langdurige blootstelling aan relatief lage concentraties. Voor de natuur zijn er effecten op het gebied van vermesting en verzuring waardoor het natuurlijke evenwicht van ecosystemen wordt verstoord. De luchtkwaliteit wordt beïnvloed door emissies die vrijkomen bij vrijwel alle menselijke activiteiten. Soms hebben deze emissies een lokale oorsprong, maar vaak wordt de luchtkwaliteit bepaald door de import van elders geëmitteerde stoffen. Luchtkwaliteit speelt dus op heel verschillende schaalniveaus. Op lokaal niveau gaat het gepaard met problemen als fijn stof (PM₁₀) en luchtconcentratie stikstofdioxide (NO₂), terwijl (aan het andere uiterste) op mondiaal niveau de uitstoot van CO₂ uit verbrandingsprocessen een rol speelt. De CO₂ emissies zijn opgenomen in de voorraad energie en klimaat.

Eisen:

- De luchtkwaliteit vormt geen belemmering voor ruimtelijke ontwikkelingen.
- De luchtkwaliteit is geen bedreiging voor de gezondheid van de inwoners van Son & Breugel.

De kwaliteit van de lucht is gemeten met behulp van gegevens van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit. We gebruiken als indicatoren zowel de emissiegegevens voor stikstofdioxiden (NOx), fijnstof (PM10) en ozon als de zogeheten gemiddelde grootschalige concentraties (GCN). Deze laatste zijn een maatstaf voor de concentratie van schadelijke stoffen in de lucht. In de GCN wordt zowel de uitstoot van schadelijke stoffen uit de eigen gemeente/regio meegenomen als de schadelijke stoffen die zijn overgewaaid van buiten de gemeente/ regio.

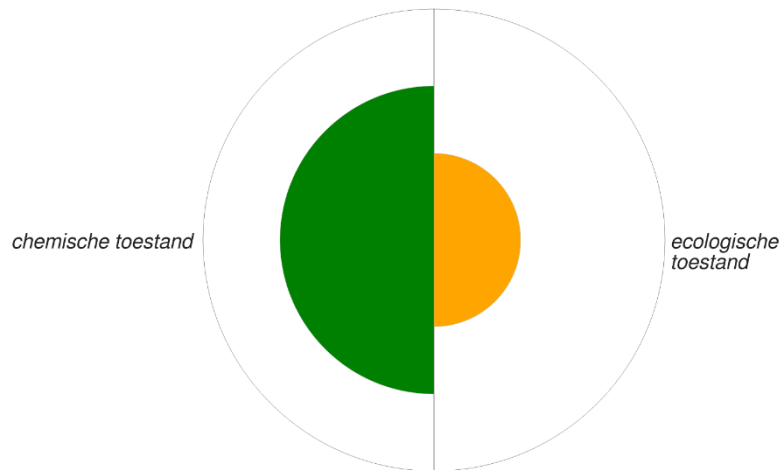
Het beeld dat we zien is dat de luchtkwaliteit prima is. Met uitzondering van de GCN stikstofdioxiden scoren alle indicatoren acceptabel of beter.

Voorraad Oppervlaktewater

Onder de voorraad oppervlaktewater wordt verstaan: dat deel van de bodem dat (in principe) bedekt is met water. We onderscheiden stromende wateren zoals rivieren en beken en stilstaande wateren zoals meren en vennen. In de voorraad oppervlaktewater gaat het met name om de kwaliteit van het oppervlaktewater. Daarnaast, en zeker ook tegen de achtergrond van het klimaatvraagstuk, krijgt ook het vraagstuk van wateroverlast steeds meer aandacht. We beperken ons hier tot het meten van de biologische en chemische kwaliteit

Eisen:

- Het oppervlaktewater heeft een goede biologische en chemische kwaliteit.

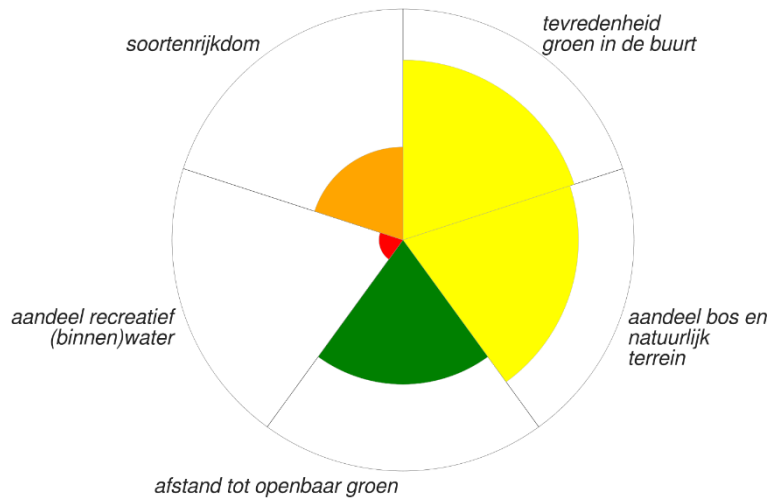
De voorraad oppervlaktewater is gewaardeerd volgens de normen van de Europese kaderrichtlijn water (KRW). Uit deze metingen blijkt dat de chemische kwaliteit van het oppervlaktewater op orde is. Dat geldt niet voor de ecologische kwaliteit.

Voorraad Natuur en landschap

In de voorraad natuur staat het behoud van de natuurlijke biodiversiteit (de kwalitatieve dimensie van natuur) centraal. Dit brengen we in beeld door naar de soortenrijkdom te kijken. Verder besteden we in deze voorraad ook aandacht aan de meer kwantitatieve dimensie van de natuur: de instandhouding en de bereikbaarheid van het natuurlijk areaal. Dit wordt in kaart gebracht met behulp van indicatoren die iets zeggen over het aandeel bos en natuurlijk terrein, het aandeel recreatief binnenwater en de afstand tot openbaar groen. Aan de belevingskant van de natuur wordt, zij het in beperkte mate, aandacht besteed via de indicator tevredenheid met het groen in de buurt.

Eisen:

- De natuurlijke biodiversiteit moet worden behouden.
- De natuur moet zoveel mogelijk in stand worden gehouden en zo mogelijk versterkt.

De voorraad natuur en landschap laat een wat wisselend beeld zien. Het aandeel bos en natuurlijk terrein is hoog, de afstand tot het openbaar groen is relatief kort en naar alle waarschijnlijk samenhangend hiermee is de tevredenheid met het groen in de buurt zeer hoog. Minder is het gesteld met de soortenrijkdom (de kwalitatieve kant van de natuur) en het aandeel recreatief (binnen)water.

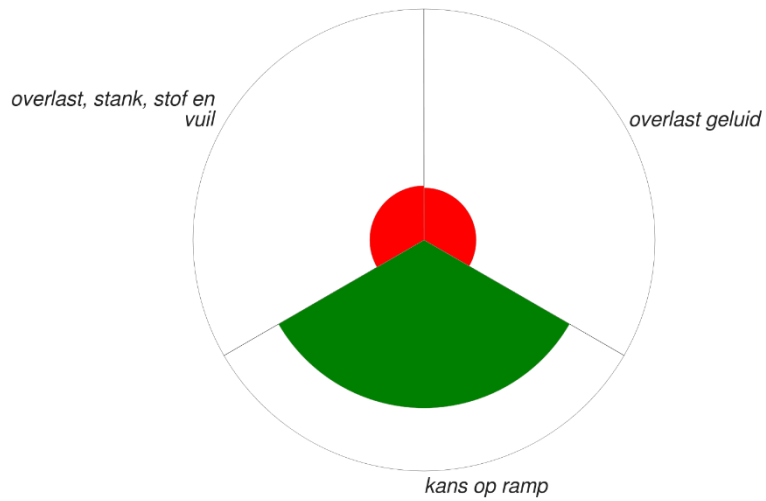
Voorraad Hinder en calamiteiten

De voorraad hinder en calamiteiten gaat vooral over de vraag of de burger in zijn/haar dagelijks functioneren overlast ondervindt in de vorm van geur, licht en geluid. Verder speelt het vraagstuk van externe veiligheid, het risico dat mensen slachtoffer worden van een ramp in deze voorraad een belangrijke rol. Hinder en externe veiligheid/calamiteiten maken zoals al eerder aangegeven deel uit van het milieubeleid en zijn daarom onder het ecologisch kapitaal geplaatst. Deze voorraad heeft sterke verbindingen met de voorraad wonen en woonomgeving. Industrie, landbouw en verkeer hebben grote invloed op de kwaliteit van de leefomgeving onder andere door vervuiling van lucht en bodem.

Daarnaast wordt de leefomgeving ook aangetast door geluid- en geuroverlast en is er het risico van een calamiteit. Geluidsoverlast, door bijvoorbeeld industrie, weg-, spoor- en vliegverkeer, kan leiden tot verstoring van de nachtrust. Deze kan leiden tot een verhoogd stressniveau met hart- en vaatziekten tot gevolg en tot verminderde leerprestaties bij kinderen. Ook geuroverlast is gerelateerd aan psychische problemen. Verder vormen de productie, het gebruik en transport van gevaarlijke stoffen een risico voor de externe veiligheid. In het geval van een calamiteit kunnen mensen aanwezig in de directe omgeving gewond raken of komen te overlijden afhankelijk van het gevaar van de stoffen. Voorbeelden van bedrijven met een extern veiligheidsrisico zijn: spoorwegemplacements, LPG-tankstations en grote chemische bedrijven. Niet alleen deze bedrijven zelf, maar ook het vervoer van de stoffen van en naar de bedrijven vormt een risico voor de mensen in de directe omgeving.

Eisen:

- De kans dat er slachtoffers vallen bij een calamiteit is minimaal.
- Er is geen door de mens veroorzaakte overlast in de vorm van geur, licht en geluid.

De voorraad Hinder en calamiteiten kenmerkt zich door een goede score voor kans op ramp. Deze is relatief beperkt in Son & Breugel. Wel zien we dat veel mensen overlast ondervinden van geluid, stank, stof en vuil.

Voorraad Grondstoffen

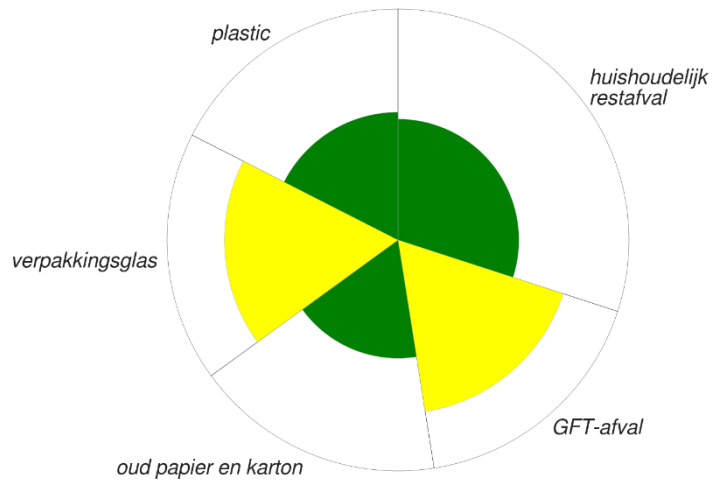
De hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner is verviervoudigd sinds 1950. Deze berg afval moet op één of andere manier verwerkt worden. Het nuttig toepassen van afvalstoffen spaart grondstoffen én energie uit. Hierdoor vermindert onder meer de uitstoot van CO₂. Ook hoeft er minder afval te worden verbrand of gestort. Dat leidt weer tot minder nadelige milieueffecten van deze afvalbeheersvormen. Daarbij is het belangrijk dat afval gescheiden opgehaald wordt bij de bron. Scheiding van afvalstoffen die vervolgens een nuttige toepassing krijgt heeft kostenvoordelen ten opzichte van integrale inzameling.

Deze voordelen zitten vooral in de duurdere verwerking van integraal afval. Storting en verbranding kosten geld terwijl de gescheiden ingezamelde afvalstoffen vaak een positieve waarde hebben voor de verwerker waardoor ze tegen een laag of nultarief worden geaccepteerd. Daarnaast is de belasting voor het milieu lager als afval wordt hergebruikt in plaats van storting of verbranding. Over het algemeen wordt er in stedelijke gebieden minder afval gescheiden opgehaald.

Eisen:

- Burgers werken toe naar een afvalloze samenleving.

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Het totaalbeeld voor de voorraad Grondstoffen of beter voor de mate waarin afval gescheiden wordt ingezameld is zeer positief. Alle indicatoren op het vlak van gescheiden afvalinzameling scoren goed tot zeer goed.

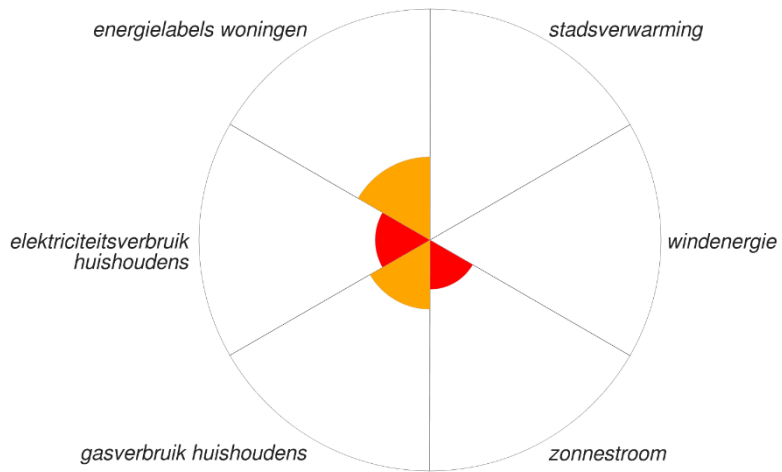
Voorraad Energie en klimaat

In deze voorraad gaan we vooral in op het belang van energie voor het functioneren van onze samenleving, de schaarste van fossiele brandstoffen en de noodzaak derhalve om zuiniger om te gaan met hetgeen beschikbaar is alsook te zoeken naar alternatieven. We kijken naar de productie en consumptie van (duurzame) energie en daarmee samenhangende zaken als energiebesparing.

Eisen:

- Burgers consumeren minder energie en stoten minder schadelijke stoffen uit
- Alle geconsumeerde energie is duurzaam opgewekt

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

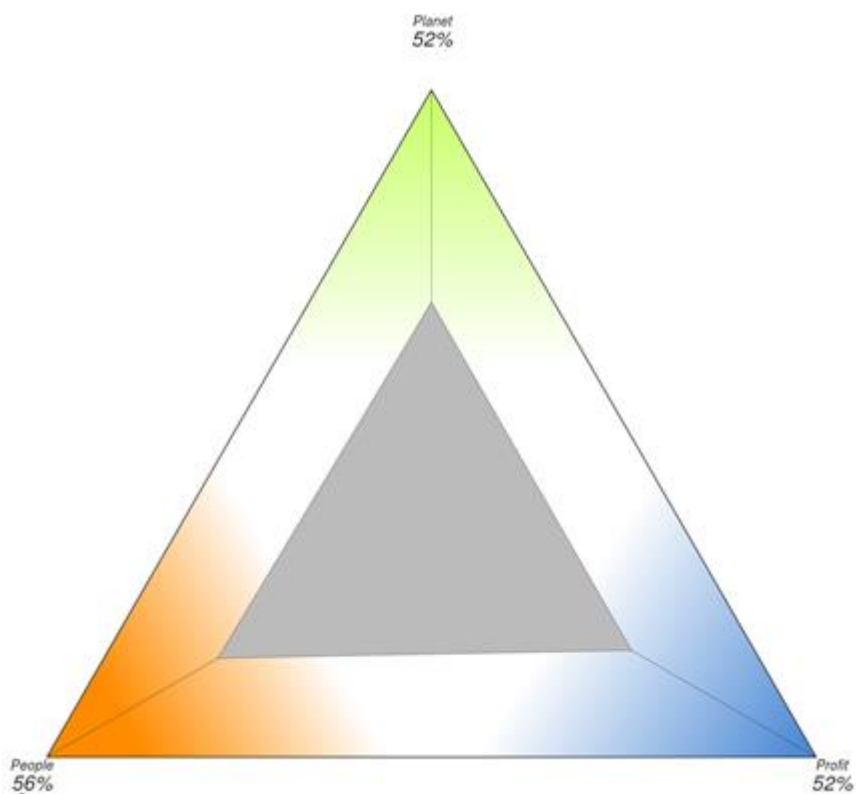
Duidelijk is dat op het gebied van verduurzaming van het energieverbruik (de trias energetica: minder, efficiënter en duurzamer) Son & Breugel nog een behoorlijke weg heeft af te leggen.

6 Tussenbalans

In de vorige hoofdstukken is een beeld geschetst hoe Son & Breugel er op het niveau van de individuele voorraadniveau voorstaat. Daaruit kan een gedetailleerd beeld gemaakt worden van de sterke en zwakke kanten van de gemeente vanuit het perspectief van duurzame ontwikkeling. De onderstaande duurzaamheidsdriehoek vat het geheel samen. Hierin zijn de afzonderlijke voorraadscores geaggregeerd tot kapitaalscores.

Figuur Duurzaamheidsdriehoek Son & Breugel

De duurzaamheidsdriehoek laat verschillende dingen zien:

- a) De kapitaalscores tonen dat de regio op zich nog wel een eindje verwijderd is van het realiseren van de onderliggende duurzaamheidsdoelen. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat dit voor een deel te maken heeft met het gehanteerde (hoge) ambitieniveau. Hoe ambitieuzer de lange termijn duurzaamheidsdoelen, hoe moeilijker het is deze te realiseren. Maar daarnaast heeft het ook te maken met het feitelijk presteren van de regio. In de Nationale Monitor Gemeentelijke Duurzaamheid neemt Son & Breugel de 86ste plaats.
- b) Er is sprake van een enigszins onevenwichtige (niet in balans zijnde) ontwikkeling. Het sociaal culturele kapitaal (people) scoort duidelijk beter dan het economische (profit), het ecologische zit daar tussen in.

Zoals in de inleiding van dit rapport al aangegeven kan de duurzaamheidsbalans ook gezien worden als een instrument om de sterke en zwakke kanten van de gemeente in kaart te brengen. In onderstaande tabel worden de belangrijkste sterkten en zwakten nog eens puntsgewijs op een rij gezet

Sterk	Zwak
Sociaal cultureel kapitaal	
Weinig armoede	Hoge verkeersonveiligheid
Weinig langdurige werkloosheid	Lage tevredenheid winkels
Hoge levensverwachting	Laag aanbod voortgezet onderwijs
Lage criminaliteit/weinig delicten	Laag aantal Rijksmonumenten
Hoge WOZ waarden	
Laag woningtekort	
Hoog opleidingsniveau bevolking	
Laag aantal vroegtijdig schoolverlaters	
Positief verhuissaldo	
Economisch Kapitaal	
Sterke werkgelegenheidsfunctie	Geen ruimte op bedrijventerreinen
Stevige kantoorruimtevoorraad	Grote leegstand kantoren
Hoog besteedbaar inkomen	
Veel high/mediumtech werkgelegenheid	
Veroudering bedrijventerreinen	
Ecologisch kapitaal	
Geen bodemsaneringsopgaven	Verduurzaming energie
Luchtkwaliteit	Energieverbruik
Afvalstoffscheiding	Overlast stank, stof en vuil
Tevredenheid met groen in de buurt	Geluidsoverlast
Aandeel bos en natuurlijk terrein	Aandeel recreatief binnenwater

7 Son & Breugel in regionaal perspectief

7.1 Inleiding

In de vorige hoofdstukken is in detail ingegaan op de sterke en zwakke kanten van Son & Breugel vanuit een integraal duurzaamheidsperspectief. Voor het ontwikkelen van een visie op haar bestuurlijke toekomst is het voor de gemeente Son & Breugel van belang niet alleen stil te staan bij haar eigen sterke en zwakke kanten maar deze te bezien in het grotere verband van de stedelijke regio. We doen dit, zoals eerder aangegeven, in drie stappen. We vergelijken om te beginnen de duurzaamheidsscores van Son & Breugel met die van de andere regiogemeenten. Vervolgens kijken we naar de verschillen in de voorzieningenstructuur en tot slot besteden we ook nog aandacht aan de mobiliteitspatronen.

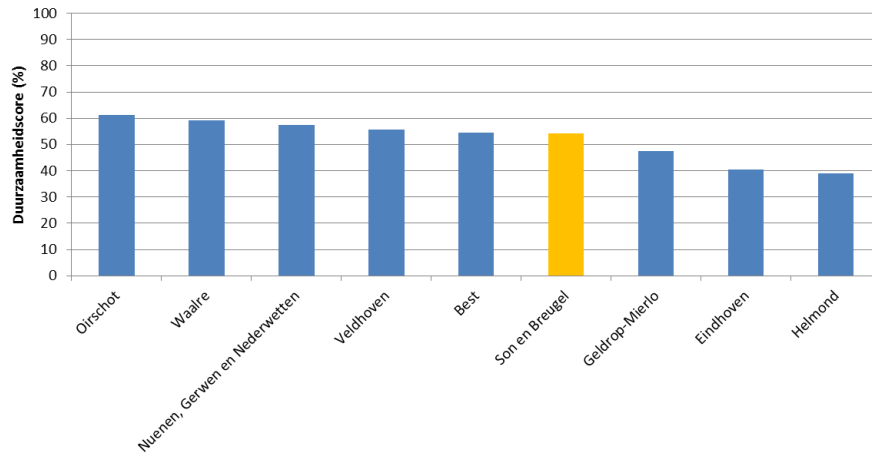
7.2 Vergelijking van de duurzaamheidsprestaties

In onderstaande figuren wordt het presteren van Son & Breugel vergeleken met de andere regiogemeenten: Waalre, Nuenen, Gerwen en Nederwetten, Best, Oirschot, Veldhoven, Geldrop-Mierlo, Eindhoven en Helmond. De figuren laten zien dat Son & Breugel voor alle drie de kapitalen min of meer een middenpositie inneemt. Waalre en vlak daarachter Nuenen, Nederwetten en Gerwen zijn de overall koplopers. Duidelijk is dat de grote gemeenten Eindhoven en Helmond overall slechter scoren dan de andere regiogemeenten. Dat geldt in het bijzonder voor het sociaal culturele kapitaal. Dat is in lijn met de bevindingen uit ons onderzoek naar de verschillen tussen stad en land.⁴ Daarin constateerden we dat de grote steden (100.000+) het economisch gemiddeld beter doen dan de kleinere gemeenten (50.000-), maar sociaal cultureel veel slechter. De positie van Helmond is afwijkend. Nog de voordelen van de grote stad op het economisch vlak, nog de voordelen van de kleine(re) gemeenten op het sociaal culturele vlak.

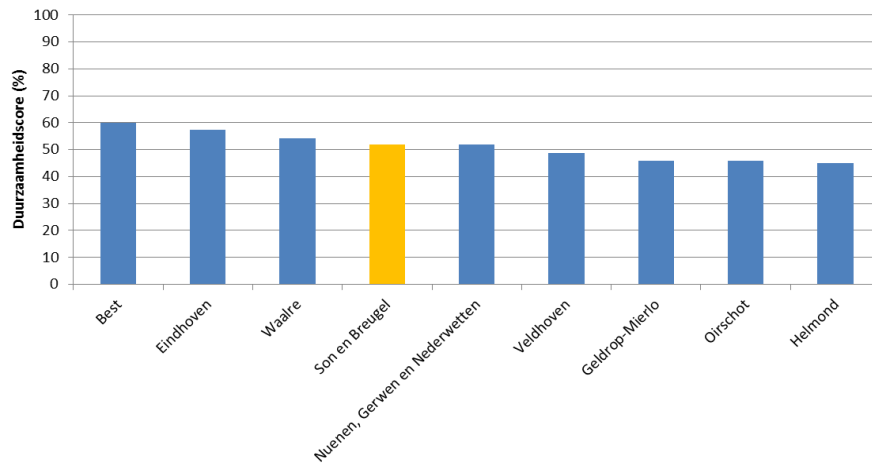
---

⁴ Zie John Dagevos, Corne Wentink, Ruben Smeets & Hans Mommaas (2014), Verschillen tussen stad en land, in John Dagevos e.a., Duurzaamheidsthema's uitgelicht. Thematische verdiepingen bij de Duurzaamheidsbalans Brabant 2014, Telos.

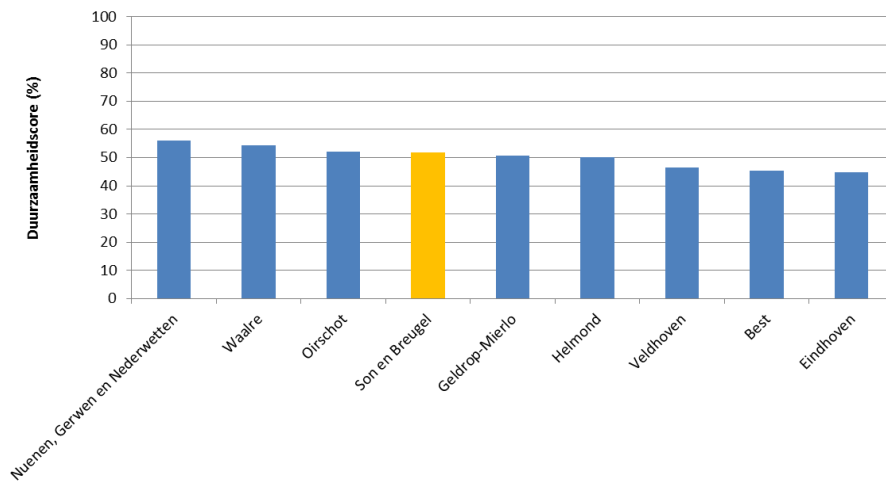
Benchmark - Sociaal-cultureel kapitaal

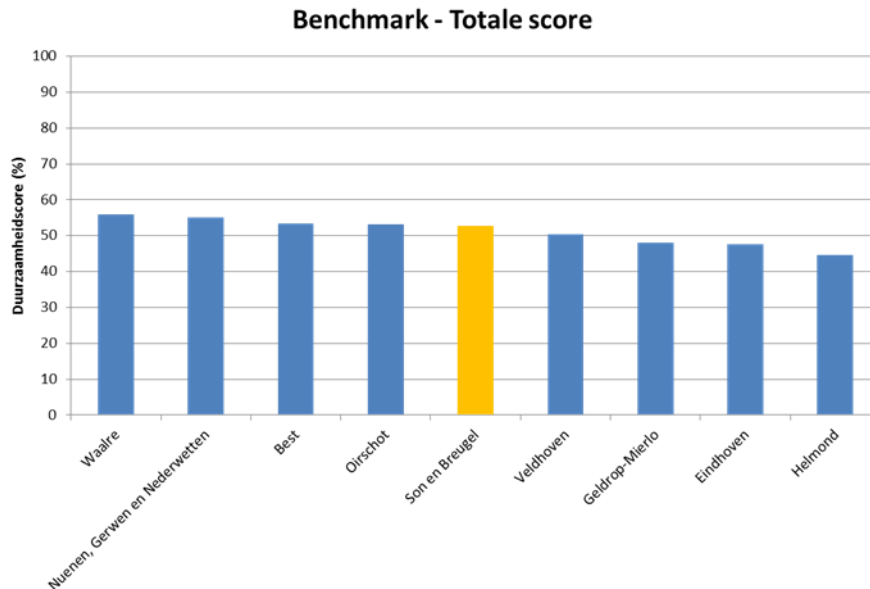

Benchmark - Economisch kapitaal

Benchmark - Ecologisch kapitaal

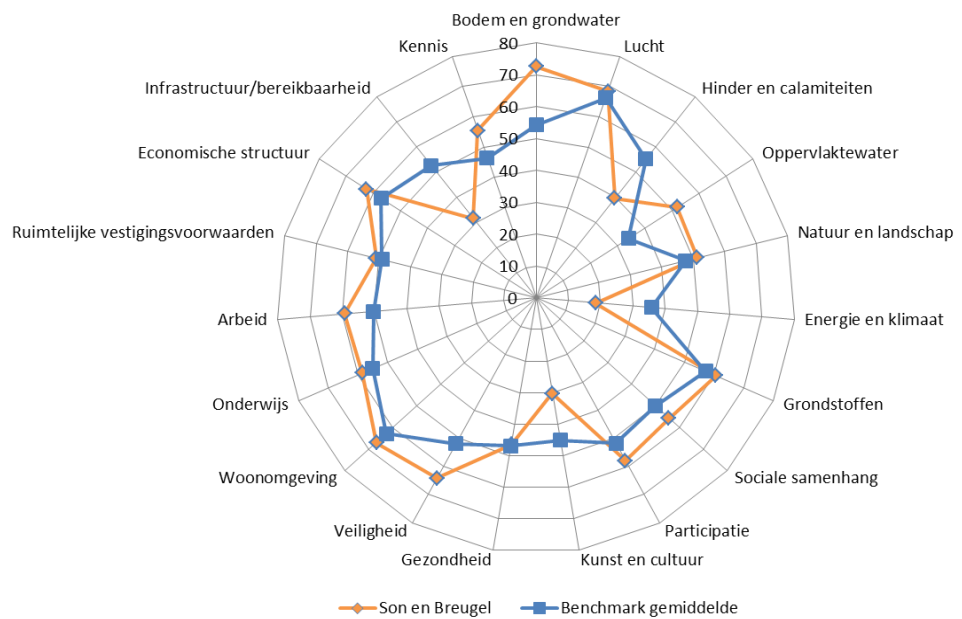

Vergelijking van de voorraadsscores

We hebben nog wat meer in detail gekeken naar het presteren van Son & Breugel. Daarbij hebben we om te beginnen de voorraadsscores van Son & Breugel vergeleken met het benchmarkgemiddelde. Het benchmarkgemiddelde betreft hier de ongewogen gemiddelde score van alle regiogemeenten exclusief de score van Son & Breugel. De resultaten staan in onderstaande figuur

Score voorraden Son & Breugel t.o.v. benchmark gemiddelde

De figuur maakt duidelijk dat Son & Breugel 'beter presteert' dan het gemiddelde van de regio voor de voorraden bodem en grondwater, oppervlaktewater, veiligheid, arbeid, kennis en in wat mindere mate sociale samenhang en participatie. Duidelijk minder op de voorraden hinder en calamiteiten, energie en klimaat, kunst en cultuur en infrastructuur/bereikbaarheid.

7.3 Meervoudige achterstand

Binnen het sociaal culturele kapitaal hebben we aansluitend bij onze gedachten over het vraagstuk van sociale veerkracht⁵, de zogenaamde Meervoudige Achterstandsindex of Index of Multiple Deprivation ontwikkeld en ook voor de gemeenten uit de stedelijke regio berekend. De index geeft inzicht in de (verschillen in) verdeling van hulpbronnen voor welvaart en welzijn. Daarbij wordt gekeken naar een zeventaal onderwerpen: inkomen, werk, gezondheid, onderwijs, huisvesting, veiligheid en de leefomgeving. Een hoge score op de index betekent dat een regio, gemeente of buurt het niet goed doet en dus een hoge mate van achterstand heeft.

In de onderstaande tabel is de opbouw van de index met de daarbij behorende wegingsfactoren weergegeven.

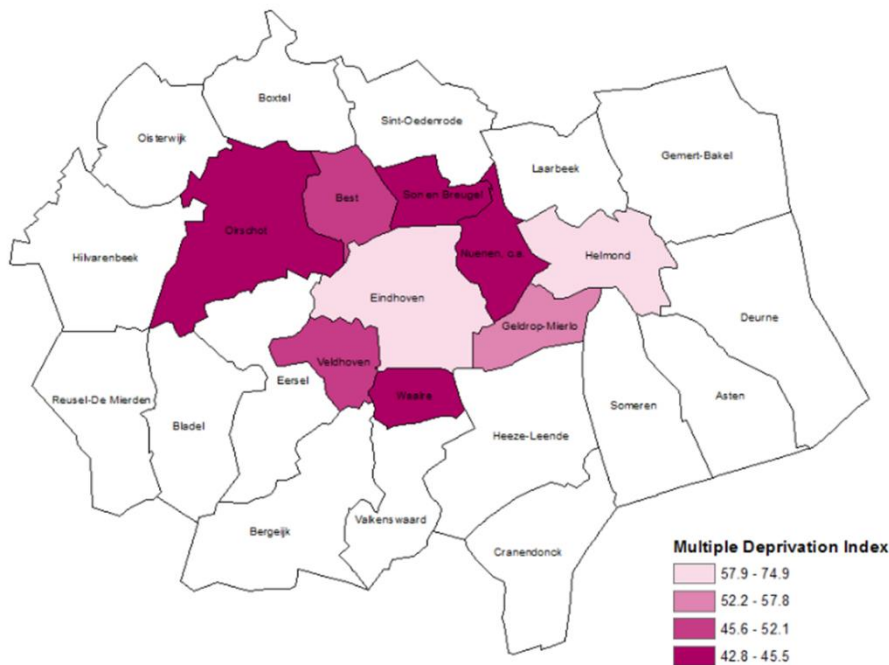
Tabel Opbouw Index Maatschappelijke Achterstand met weegfactoren

Domeinen	Indicatoren
Inkomen (22.5%)	Lage inkomens (100%)
Werk (22.5%)	Langdurige bijstand (50%)
	Voornaamste inkomstenbron arbeid (50%)
Gezondheid (13.5%)	Lichamelijk gezondheid (50%)
	Psychische gezondheid (50%)
Onderwijs (13.5%)	Voortijdig schoolverlaters (50%)
	Opleidingsniveau bevolking (50%)
Huisvesting (9.3%)	WOZ waarde (50%)
	Verhuizingen uit de wijk (25%)
	Voorzieningen diensten en producten (25%)
Veiligheid (9.3%)	Gewelddelicten (50%)
	Vermogensdelicten (25%)
	Verkeersongevallen (25%)
Leefomgeving (9.3%)	Groen in de omgeving (25%)
	Vandalisme (25%)
	Sociale overlast (25%)
	Fysieke verloedering (25%)

⁵ Zie Wim Haarmann e.a. (2014),

Onderstaande figuur toont de verschillen binnen de stedelijke regio waarbij geldt dat hoe donkerder de kleur hoe beter (=lager) de score. Duidelijk is dat Son & Breugel samen met Nuenen, Waalre en Oirschot de beste score hebben en Eindhoven en Helmond de slechtste. Een bevinding die in lijn is met de constatering hierboven dat Eindhoven en Helmond de laagste score hebben voor het sociaal cultureel kapitaal.

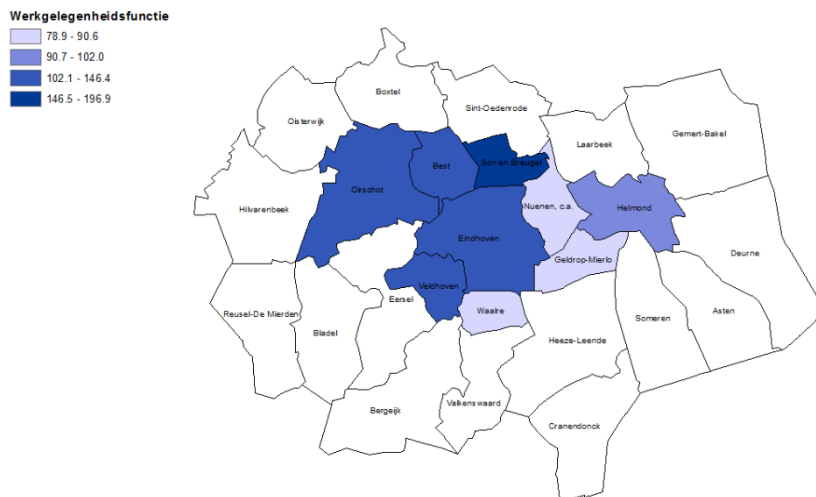
Figuur Index voor meervoudige achterstand

7.4 Werkgelegenheidsfunctie

Voor de lokale sociaal-economische ontwikkeling is de mate waarin de gemeente in staat is werk te bieden aan haar eigen bevolking een belangrijke indicator. Vandaar dat we speciaal gekeken hebben naar de (verschillen in) werkgelegenheidsfunctie van de afzonderlijke gemeenten in de stedelijke regio. De werkgelegenheidsfunctie is het verhoudingsgetal tussen de lokaal aanwezige werkgelegenheid en de omvang van de beroepsbevolking. Onderstaand kaartje brengt die verschillen in beeld. Het laat zien dat Son & Breugel hier buitengewoon goed in slaagt. Het heeft van alle gemeenten in de stedelijke regio relatief de sterkst ontwikkelde werkgelegenheidsfunctie. Het zwakst ontwikkeld is deze in het oostelijk deel van de stedelijke regio (Nuenen, Geldrop-Mierlo, en Helmond) en Waalre.

Figuur Werkgelegenheidsfunctie

7.5 Voorzieningsniveau

In ons onderzoek hebben we speciale aandacht besteed aan de aan- c.q. afwezigheid van voorzieningen aangeboden door ondernemers, overheden en maatschappelijke instellingen. Het gaat hier om andere zaken dan sociale voorzieningen in enge zin. We concentreren ons vooral op zaken als de aanwezigheid van winkels, scholen, buurthuizen, bibliotheken, apotheek, etc. We kijken naar de geografische afstand tot deze voorzieningen, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen:

- Voorzieningen die aanwezig moeten zijn zoals winkels voor dagelijkse levensmiddelen, basisschool, apotheek, huisarts, bibliotheek, café en cafetaria;
- Voorzieningen waarbij afstand relevant is, maar die niet persé aanwezig hoeven te zijn zoals fysiotherapeut, ziekenhuis, grote supermarkten, kinderopvang, buitenschoolse opvang, middelbare school, zwembad en restaurants;
- Voorzieningen die niet aanwezig hoeven te zijn, maar waarvan de aanwezigheid de gemeente wel een plus geeft. Daarbij kan gedacht worden aan voorzieningen als musea, kunstbaan, bioscopen, attracties, sauna etc.

In onderstaande tabel wordt voor de verschillende gemeenten aangegeven in welke mate (in %) ze over de verschillende typen voorzieningen beschikken. In bijlage 2 wordt aangegeven hoe we een en ander berekend hebben. De tabel maakt in de eerste plaats duidelijk dat de gemeenten in ruime mate beschikken over de noodzakelijke en zeer zeker over de relevante voorzieningen. De tabel

laat ook zien dat deze voorzieningen in Son & Breugel, maar ook in Oirschot wat minder aanwezig zijn c.q. dat de inwoners daar gemiddeld wat verder vanaf wonen. Duidelijk wordt ook dat het voorzieningenniveau in Eindhoven voor de drie onderscheiden soorten prima is.

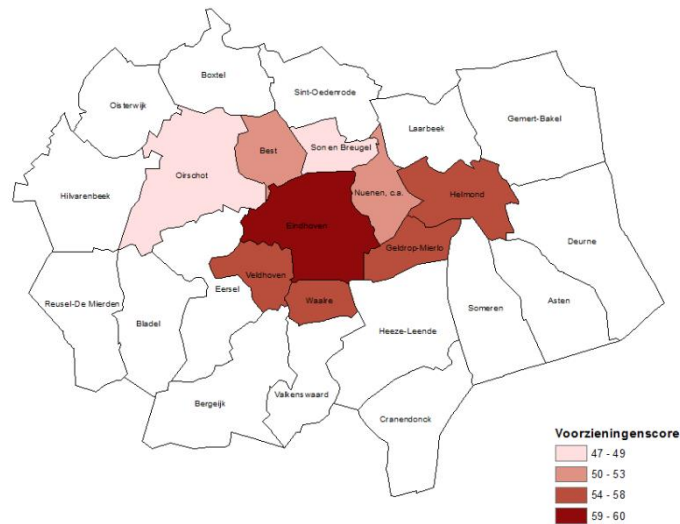
Tabel Aanwezigheid van voorzieningen naar gemeente en soort voorziening

Gemeente	Noodzakelijke voorzieningen	Relevante voorzieningen, niet noodzakelijk	Plus 'voorzieningen
Best	85.71	91.67	72.22
Eindhoven	90.48	100.00	94.44
Geldrop-Mierlo	85.71	100.00	83.33
Helmond	85.71	100.00	77.78
Nuenen, c.a.	76.19	95.83	66.67
Oirschot	76.19	91.67	50.00
Son & Breugel	76.19	87.50	66.67
Veldhoven	90.48	100.00	83.33
Waalre	90.48	100.00	83.33

Onderstaande figuur laat het totaalbeeld voor het voorzieningenniveau zien. Ook hier geldt weer hoe donkerder de kleur hoe beter de score. De figuur toont dat het voorzieningenniveau (aanwezigheid van c.q. afstand tot voorzieningen) in het noordelijk deel van de stedelijke regio (waaronder dus ook de gemeente Son & Breugel) het slechts ontwikkeld is.

Figuur Voorzieningenniveau in de stedelijke regio: een totaalbeeld

7.6 Conclusies

De vergelijking van Son & Breugel met de andere regiogemeenten aan de hand van de duurzaamheidsbenchmark laat zien dat op het niveau van de drie kapitalen (people, planet en profit) Son & Breugel voor ieder van de drie kapitalen min of meer een middenpositie inneemt. Waalre en vlak daarachter Nuenen, Nederwetten en Gerwen zijn de overall koplopers. Duidelijk is dat de grote gemeenten Eindhoven en vooral Helmond overall slechter scoren dan de andere regiogemeenten. Dat geldt in het bijzonder voor het sociaal culturele kapitaal. Op het niveau van de afzonderlijke voorraden 'presteert' Son & Breugel beter dan het gemiddelde van de regio voor de voorraden bodem en grondwater, oppervlaktewater, veiligheid, arbeid, kennis en in wat mindere mate sociale samenhang en participatie. Duidelijk minder op de voorraden hinder en calamiteiten, energie en klimaat, kunst en cultuur en infrastructuur/bereikbaarheid. Dat Son & Breugel, maar ook Waalre, Oirschot en Nuenen het beter doen in het sociale domein wordt ook nog eens bevestigd door de goede (betere) scores van de Index voor Meervoudige Achterstand. Deze index geeft inzicht in de (verschillen in) verdeling van hulpbronnen voor welvaart en welzijn waarbij gekeken wordt naar zaken als inkomen, werk, gezondheid, onderwijs, huisvesting, veiligheid en de leefomgeving.

Son & Breugel heeft een goed ontwikkelde werkgelegenheidsstructuur die een duidelijk bovenlokale betekenis heeft. Het heeft van alle gemeenten in de stedelijke regio relatief de sterkst ontwikkelde werkgelegenheidsfunctie. Het zwakst ontwikkeld is deze in het oostelijk deel van de stedelijke regio (Nuenen, Geldrop-Mierlo, en Helmond) en Waalre.

De enige 'dissonant' in dit positieve plaatje wordt gevormd door de voorzieningensstructuur. Deze is verhoudingsgewijs wat minder ontwikkeld.

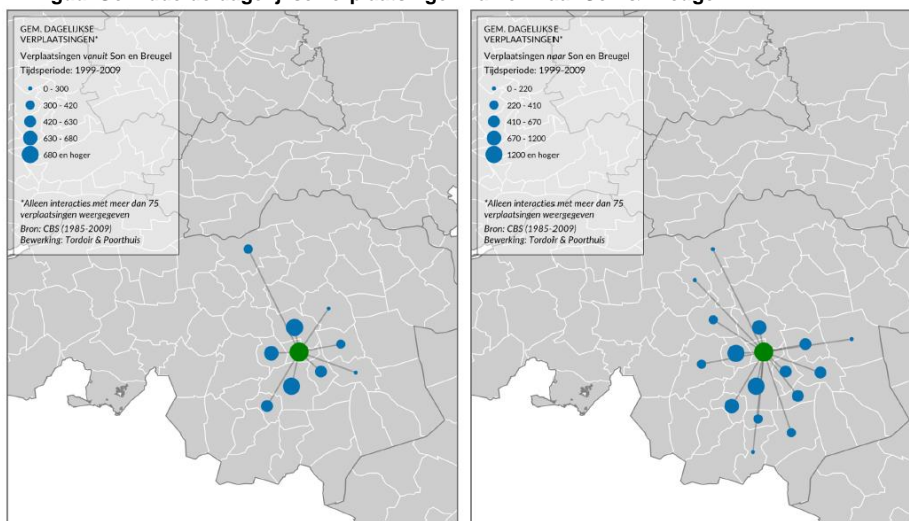
8 Regionale mobiliteit

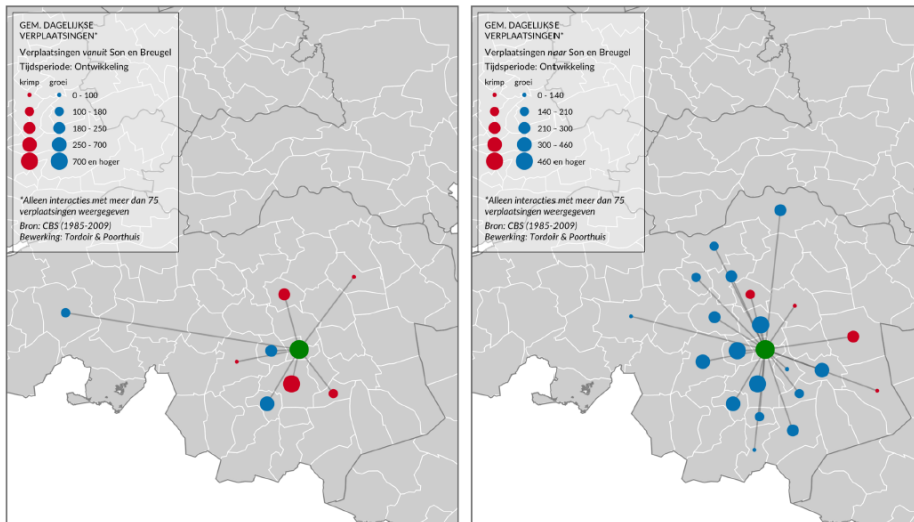
Onderstaande figuren geven een indruk van het geografische patroon (netwerk) van de gemiddelde dagelijkse verplaatsingen van en naar Son & Breugel (gemiddeld gedurende de periode 1999-2009) en de ontwikkeling die daarin heeft plaatsgevonden sinds 1985. De ontwikkeling wordt berekend door te kijken naar het verschil in gemiddelde dagelijkse verplaatsingen in de periode 1985-1998 en 1999-2009. De gegevens zijn ontleend aan het onderzoek Brabantse Netwerken dat de provincie Noord-Brabant heeft laten uitvoeren door het Ruimtelijk Economisch Atelier Tordoir. Het onderzoeksrapport kan worden gedownload op <http://www.brabant.nl/onderzoeknetwerken>.

Aan de hand van de figuren kan vastgesteld worden dat:

- Son & Breugel in de periode 1999-2009 een grotere gemiddelde instroom heeft dan uitstroom. Dit is uiteraard niet zo verwonderlijk gezien haar sterk ontwikkelde werkgelegenheidsfunctie die een bovenlokale betekenis heeft.
- Ten opzichte van de periode 1985-1998 de instroom in de periode 1999-2009 sterk is toegenomen.
- De geografische regio waar vanuit dagelijkse verplaatsingen richting Son & Breugel plaatsvinden groter is dan de regio die bestreken wordt door de uitstroom vanuit Son & Breugel.

Figuur Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen van en naar Son & Breugel

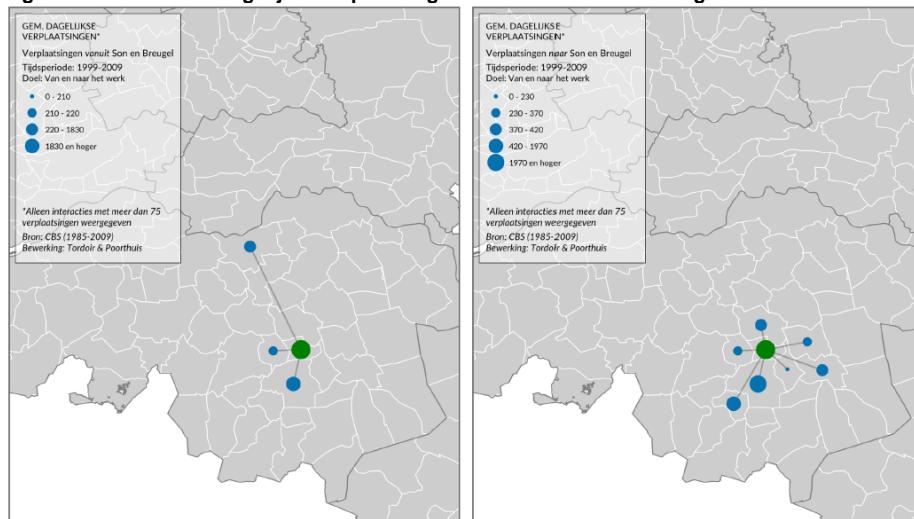

Bron: CBS, bewerking Tordoir en Poortvliet

Onderstaande figuur illustreert nog eens de betekenis van Son & Breugel als regionale 'werkplaats'.

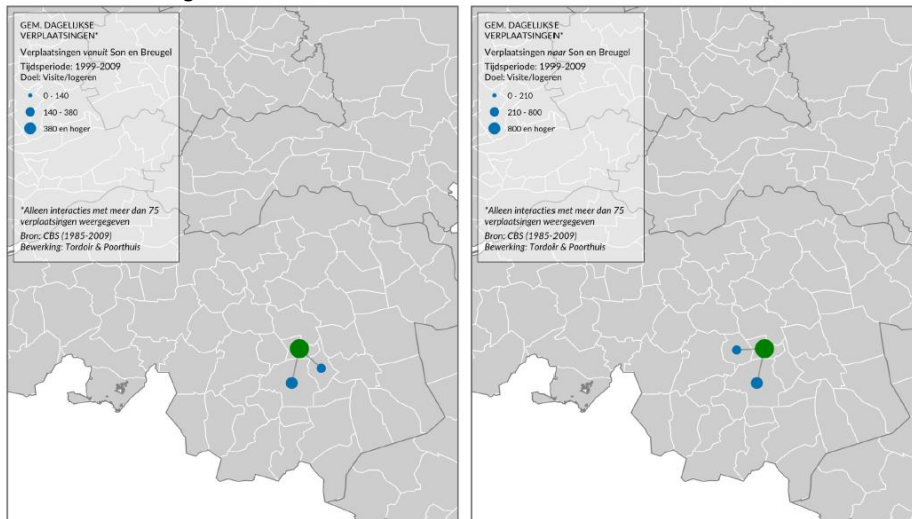
Figuur Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen van en naar Son & Breugel in verband met werk

Bron: CBS, bewerking Tordoir en Poortvliet

Datzelfde geldt ook voor het afleggen van visites/logeren. De gemiddelde dagelijkse instroom is aanzienlijk groter dan de uitstroom.

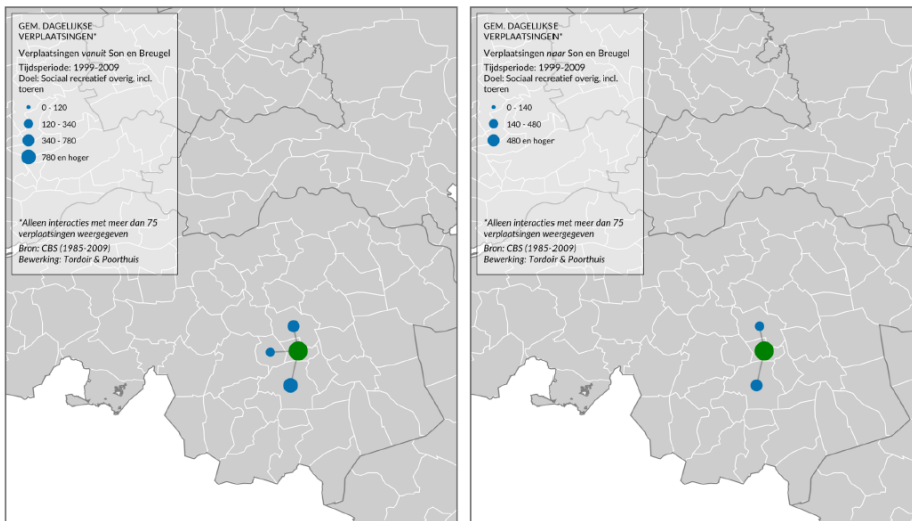
Figuur Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen van en naar Son & Breugel in verband met visites/logeren

Bron: CBS, bewerking Tordoir en Poortvliet

Als het gaat om de verplaatsingen voor sociaal recreatieve doelen geldt dat de uitstroom vanuit Son & Breugel (vooral op Eindhoven gericht) aanzienlijk groter is dan de instroom naar Son & Breugel.

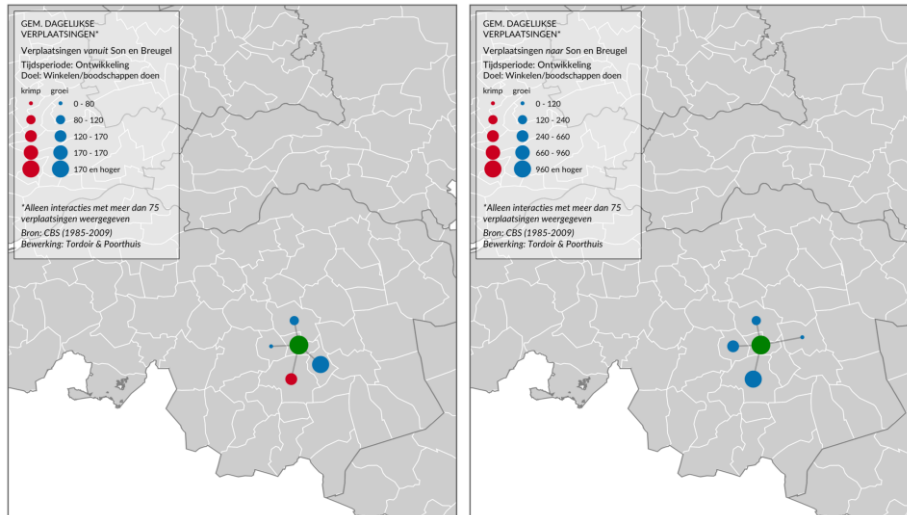
Figuur Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen van en naar Son & Breugel voor sociaal recreatieve doelen

Bron: CBS, bewerking Tordoir en Poortvliet

De gemiddelde dagelijkse verplaatsingen richting Son & Breugel om te winkelen of boodschappen te doen is vele malen groter dan de uitstroom. Hierbij moet wel bedacht worden dat hier een sterk “Ikea effect” inzit.

Figuur Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen van en naar Son & Breugel voor winkelen/boodschappen doen

Bron: CBS, bewerking Tordoir en Poortvliet

Resumé

Resumerend kan vastgesteld worden dat, kijkend naar de verplaatsingspatronen, Son & Breugel een duidelijke regionale functie vervult en een eigenstandige positie in het regionale stedelijke netwerk heeft. Een rol die ze met name ontleent aan haar werkfunctie (Son & Breugel als ‘werk’plaats), maar ook aan haar ‘winkel’functie.

9 Conclusies

Bijlage 1: Factsheets Duurzaamheidbenchmark Son & Breugel

De factsheets bevatten de informatie op basis waarvan de berekening van de taartdiagrammen heeft plaatsgevonden.

Begrip	Omschrijving
Indicator	Naam van de indicator
Kapitaal/Voorraad	Het kapitaal waar de voorraad onder valt en de voorraad waar de indicator deel van uitmaakt.
Eis	De eis behorende bij de indicator.
Omschrijving indicator	Een korte omschrijving van de indicator en de wijze waarop deze is gemeten.
Relatie eis	De relatie tot de eis die de desbetreffende indicator heeft. Hier is tevens vaak aanvullende achtergrondinformatie omtrent de indicator te vinden.
Eenheid	De gemeten eenheid (grootheid) van de indicator, bijvoorbeeld percentage of kilometer per uur.
(Des)aggregatie	Het schaalniveau waarop de indicator is gemeten. De indicator kan bijvoorbeeld opgebouwd zijn uit cijfers van gemeenten of nationaal gemeten worden
Weging	De weging van de indicator binnen de voorraad. Het gewicht van een indicator is (mede) afhankelijk van het gewicht dat de eis heeft binnen een voorraad. Wanneer er bijvoorbeeld twee eisen zijn met elke twee indicatoren dan wegen zij elk voor 25% mee in de bepaling van de score van de totale voorraad.
Richting	De indicator kan een positieve of een negatieve richting hebben, positief wil zeggen hoe hoger de indicator scoort hoe beter het resultaat en omgedraaid.

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Norm rood	Het interval waarin de indicator onacceptabel scoort.
Norm oranje	Het interval waarin de indicator zorgelijk scoort/om aandacht vraagt.
Norm groen	Het interval waarin de indicator acceptabel scoort.
Norm goud	Het interval waarin de indicator goed scoort.
Data bronnen	De bronnen waaruit de gegevens van de indicator zijn voortgekomen.

People

Sociale samenhang

Indicator	1	arme huishoudens
People		Sociale samenhang
Eis		Er is armoede noch uitsluiting
Kleurcode		Goud

Omschrijving indicator
Percentage huishoudens met inkomen onder 105% van het sociale minimum ten opzichte van het totaal aantal huishoudens.

Relatie eis
Armoede is een situatie waarin men door een veelheid van oorzaken terecht kan komen (bijv. door ziekte, werkloosheid, overlijden partner). De mate waarin een gemeenschap in staat is het aantal huishoudens dat onder een sociaal aanvaardbaar minimum zit, beperkt te houden is een indicatie van de solidariteit van die samenleving met sociaal zwakkeren.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	33.33
Richting	-
Norm Rood	> 10%
Norm Oranje	8% - 10%
Norm Groen	6% - 8%
Norm Goud	< 6%

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Data bronnen	CBS, 2010
Waarde	5.5
Benchmark	

Indicator	2	sociale cohesie
People	Sociale samenhang	
Eis	De sociale samenhang van de samenleving is gewaarborgd	
Kleurcode	Oranje	

Omschrijving indicator
Een cijfer dat de sociale cohesie binnen een regio beoordeelt.

Relatie eis
Sociale cohesie is een breed begrip dat gaat over de samenhang tussen mensen. Het is de mate waarin mensen in hun gedrag en beleving uitdrukking geven aan hun betrokkenheid bij maatschappelijke verbanden in hun persoonlijke leven, als burger in de maatschappij en als lid van de samenleving. Het is een kenmerk van een groep of gemeenschap. Sociale cohesie wordt gemeten op het niveau van de politieregio.

Eenheid	schaal
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	33.33
Richting	+
Norm Rood	< 6
Norm Oranje	6 - 6.5
Norm Groen	6.5 - 7
Norm Goud	> 7
Data bronnen	CBS, 2011
Waarde	6.4

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	3	vrijwilligers
People	Sociale samenhang	
Eis	De sociale samenhang van de samenleving is gewaarborgd	
Kleurcode	oranje	

Omschrijving indicator
Percentage mensen van 18 jaar en ouder die vrijwilligerswerk doen ten opzichte van de totale bevolking van 18 jaar en ouder.

Relatie eis
Het percentage burgers dat vrijwilligerswerk doet zegt iets over de mate waarin de sociale cohesie van de samenleving is gewaarborgd. Data van vijf kleine gemeenten mist.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	33.33
Richting	+
Norm Rood	< 20%
Norm Oranje	20% - 25%
Norm Groen	25% - 30%
Norm Goud	> 30%
Data bronnen	CBS, 2005/2009
Waarde	24

Benchmark

Participatie

Indicator	1	opkomstpercentage gemeenteraadsverkiezingen
People	Participatie	
Eis	Elke burger heeft zeggenschap in politieke besluitvorming die hem of haar en de samenleving en haar toekomst aangaat en maakt daar ook gebruik van	
Kleurcode	Oranje	

Omschrijving indicator
Gemiddelde opkomst van de verkiezingen voor de gemeenteraad van de gemeenten bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2010.

Relatie eis
Burgers zijn betrokken bij het openbaar bestuur en beantwoorden aan de (morele) plicht gebruik te maken van hun stemrecht. Voor de volledigheid is deze indicator opgenomen naast de indicator opkomstpercentage landelijke verkiezingen, waarbij beide indicatoren een halve weging krijgen. Opmerking bij deze indicator: In totaal hebben 22 gemeenten door herindelingen op een ander moment verkiezingen gehad. In sommige gemeenten was de opkomst hierdoor erg laag.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	+
Norm Rood	< 45%
Norm Oranje	45% - 60%
Norm Groen	60% - 75%
Norm Goud	> 75%
Data bronnen	Kiesraad, 2010
Waarde	58.3

Benchmark

Indicator	2	opkomstpercentage landelijke verkiezingen
People	Participatie	
Eis	Elke burger heeft zeggenschap in politieke besluitvorming die hemof haar en de samenleving enhaar toekomst aangaat en maakt daar ook gebruik van	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Opkomstpercentage in de gemeente bij de landelijke verkiezingen voor de tweede kamer in 2012.

Relatie eis
Burgers zijn betrokken bij het openbaar bestuur en beantwoorden aan de (morele) plicht gebruik te maken van hun stemrecht. Voor de volledigheid is deze indicator opgenomen naast de indicator opkomstpercentage gemeenteraadsverkiezingen, waarbij beide indicatoren een halve weging krijgen.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	+
Norm Rood	< 60%
Norm Oranje	60% - 70%
Norm Groen	70% - 80%
Norm Goud	> 80%
Data bronnen	www.verkiezingskaart.nl, 2012
Waarde	77.95

Benchmark

Indicator	3	langdurige werkloosheid
People	Participatie	
Eis	Burgers zijn in staat om zich economisch staande te houden	
Kleurcode	Goud	

Omschrijving indicator
Met langdurige werkloosheid wordt bedoeld het aandeel niet-werkende werkzoekenden op de gehele beroepsbevolking dat langer dan 36 maanden werkzoekend is.

Relatie eis
Langdurige werkloosheid is zowel vanuit economisch als sociaal oogpunt onwenselijk. Binnen de voorraad Participatie is deze langdurige werkloosheid om twee redenen als indicator opgenomen. Allereerst geeft het een indicatie over hoe solidair de samenleving is. In een solidaire samenleving mag langdurige werkloosheid niet voorkomen. Daarnaast gaat langdurige werkloosheid ook hand in hand met een aantal andere maatschappelijk onacceptabele problemen, zoals armoede en sociale uitsluiting. Naarmate de werkloosheid langer duurt, wordt het risico om sociaal geïsoleerd te raken groter. De indicator langdurige werkloosheid weerspiegelt niet alleen de mate van solidariteit van een samenleving. De indicator wordt sterk bepaald door conjuncturele schommelingen en dient daarom geïnterpreteerd te worden in het licht van andere werkloosheid- en werkgelegenheidscijfers. De data van deze indicator is niet beschikbaar voor vijf kleine gemeenten.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	-
Norm Rood	> 2%
Norm Oranje	1.5% - 2%
Norm Groen	1% - 1.5%
Norm Goud	< 1%
Data bronnen	UWV/CBS, 2013
Waarde	0.8

Benchmark

Indicator	4	landurige bijstand
People	Participatie	
Eis	Burgers zijn in staat om zich economisch staande te houden	
Kleurcode	Groen	

Omschrijving indicator
Aantal bijstandsuitkeringen 15-65 jaar keer het percentage dat langer dan 36 maanden loopt gedeeld door de totale bevolking.

Relatie eis
Net als langdurige werkloosheid is langdurige bijstand onwenselijk. De data van deze indicator is niet beschikbaar voor vier kleine gemeenten. De beroepsbevolking is benaderd door de potentiële beroepsbevolking te vermenigvuldigen met de participatiegraad op COROP niveau.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	-
Norm Rood	> 1.25%
Norm Oranje	0.75% - 1.25%
Norm Groen	0.25% - 0.75%
Norm Goud	< 0.25%
Data bronnen	www.kernkaart.nl / CBS, 2012
Waarde	0.45

Benchmark

Indicator	5	Mantelzorg
People		Participatie
Eis		Burgers zijn betrokken bij de samenleving
Kleurcode		oranje

Omschrijving indicator
Percentage 19 jaar en ouder dat minimaal 8 uur per week en/of langer dan drie maanden mantelzorg verleent.

Relatie eis
Mantelzorg is de zorg die men geeft aan een bekende uit de eigen omgeving, zoals partners, ouders, kinderen, burens of vrienden, als deze persoon voor langere tijd ziek, hulpbehoevend of gehandicapt is. Deze zorg kan bestaan uit het huishouden doen, wassen en aankleden, gezelschap houden, vervoer, geldzaken regelen, enzovoorts. Mantelzorg wordt niet betaald. De data is niet voor elke gemeente afzonderlijk beschikbaar. In dat geval is de data op een groter regionaal schaalniveau ingevuld zoals door de betreffende GGD-regio bepaald. Dit kan gaan om data op het niveau van de GGD-regio of op een tussenniveau tussen de GGD-regio en de gemeente.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	+
Norm Rood	< 10%
Norm Oranje	10% - 12.5%
Norm Groen	12.5% - 15%
Norm Goud	> 15%
Data bronnen	GGD gezondheidsmonitor, 2012
Waarde	12.3

Benchmark

Kunst en cultuur

Indicator	1	Podiumkunsten
People	Kunst en cultuur	
Eis	Iedereen kan actief of passief deelnemen aan culturele uitingen of activiteiten	
Kleurcode	Groen	

Omschrijving indicator
Gemiddeld aanbod van podiumkunsten binnen een straal van 20 kilometer.

Relatie eis
Deze indicator geeft de omvang van het aanbod van cultuur in de omgeving aan.

Eenheid	aantal
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	33.33
Richting	+
Norm Rood	< 5
Norm Oranje	5 - 10
Norm Groen	10 - 25
Norm Goud	> 25
Data bronnen	CBS, 2011
Waarde	13

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	2	rijksmonumenten
People		Kunst en cultuur
Eis		Het culturele aanbod is voldoende groot, evenals de diversiteit
Kleurcode		rood

Omschrijving indicator
Het aantal rijksmonumenten in een gemeente per 1.000 inwoners.

Relatie eis
Deze indicator geeft inzicht in de hoeveelheid monumenten in een gemeente die een beschermde status hebben.

Eenheid	aantal per 1.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	33.33
Richting	+
Norm Rood	< 2
Norm Oranje	2 - 4
Norm Groen	4 - 6
Norm Goud	> 6
Data bronnen	Monumentenregister, 2013
Waarde	0.37

Benchmark

Indicator	3	musea
People	Kunst en cultuur	
Eis	Het culturele aanbod is voldoende groot, evenals de diversiteit	
Kleurcode	oranje	

Omschrijving indicator
Gemiddelde afstand over de weg tot het dichtstbijzijnde museum.

Relatie eis
Deze indicator geeft de beschikbaarheid van musea in de omgeving aan.

Eenheid	kilometer
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	33.33
Richting	-
Norm Rood	> 6
Norm Oranje	4 - 6
Norm Groen	2 - 4
Norm Goud	< 2
Data bronnen	CBS, 2009
Waarde	5.5

Benchmark

Gezondheid

Indicator	1	onvoldoende bewegen
People	Gezondheid	
Eis	Iedereen heeft een eigen verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl	
Kleurcode	oranje	

Omschrijving indicator
Percentage inwoners tussen 19 en 65 jaar dat niet voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB).

Relatie eis
De NNGB schrijft voor dat mensen ten minste 5 dagen in de week, 30 minuten matig intensieve beweging hebben. Voldoen aan de NNGB heeft een positief effect op de lichamelijke en geestelijke gezondheid. Zo is er een direct verband tussen lichaamsbeweging en de verminderde kans op depressie, beroerte en hart- en vaatziekten. De data is niet voor elke gemeente afzonderlijk beschikbaar. In dat geval is de data op een groter regionaal schaalniveau ingevuld zoals door de betreffende GGD-regio bepaald. Dit kan gaan om data op het niveau van de GGD-regio of op een tussenniveau tussen de GGD-regio en de gemeente.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	-
Norm Rood	> 40%
Norm Oranje	35% - 40%
Norm Groen	30% - 35%
Norm Goud	< 30%
Data bronnen	GGD gezondheidsmonitor, 2012
Waarde	40

Benchmark

Indicator	2	riskant gedrag
People	Gezondheid	
Eis	Iedereen heeft een eigen verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Het percentage inwoners 19 jaar en ouder dat riskant gedrag vertoont dat schadelijk is voor de gezondheid.

Relatie eis
Deze indicator zegt iets over hoe mensen invulling geven aan de eis "Iedereen neemt een eigen verantwoordelijkheid voor een gezonde leefstijl". Riskant gedrag is gedefinieerd als: percentage zware rokers + percentage zware drinkers + percentage inwoners met obesitas. De data is niet voor elke gemeente afzonderlijk beschikbaar. In dat geval is de data op een groter regionaal schaalniveau ingevuld zoals door de betreffende GGD-regio bepaald. Dit kan gaan om data op het niveau van de GGD-regio of op een tussenniveau tussen de GGD-regio en de gemeente.

Einheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	-
Norm Rood	> 31%
Norm Oranje	27% - 31%
Norm Groen	23% - 27%
Norm Goud	< 23%
Data bronnen	GGD gezondheidsmonitor, 2012
Waarde	23.1

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	3	huisartsen
People	Gezondheid	
Eis	De gezondheidszorg is van goede kwaliteit en toegankelijk voor iedereen	
Kleurcode	oranje	

Omschrijving indicator
Het aantal huisartsenpraktijken binnen 3 kilometer afstand.

Relatie eis
Het aantal huisartsen zegt iets over de dichtheid en bereikbaarheid van de gezondheidszorg in de diverse gemeenten.

Eenheid	aantal
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	+
Norm Rood	< 1.5
Norm Oranje	1.5 - 5
Norm Groen	5 - 10
Norm Goud	> 10
Data bronnen	CBS, 2011
Waarde	2

Benchmark

Indicator	4	kwaliteit ziekenhuizen
People	Gezondheid	
Eis	De gezondheidszorg is van goede kwaliteit en toegankelijk voor iedereen	
Kleurcode	oranje	

Omschrijving indicator
Gemiddelde kwaliteit ziekenhuizen binnen de gemeente.

Relatie eis
Om te kunnen toetsen of de gezondheidszorg van goede kwaliteit is in de gemeente wordt, naast het aantal huisartsen, tevens gekeken naar de kwaliteit van ziekenhuizen in de gemeente. Gemeenten zonder een ziekenhuis krijgen de gemiddelde score van de kwaliteit van de ziekenhuizen op het betreffende GGD-regio niveau.

Eenheid	score
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	+
Norm Rood	< 1.5
Norm Oranje	1.5 - 2.5
Norm Groen	2.5 - 3.5
Norm Goud	> 3.5
Data bronnen	Elsevier: Beste Ziekenhuizen, 2013
Waarde	2.38

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	5	afstand ziekenhuizen
People	Gezondheid	
Eis	De gezondheidszorg is van goede kwaliteit en toegankelijk voor iedereen	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Gemiddelde afstand tot het dichtstbijzijnde ziekenhuis (excl. polikliniek).

Relatie eis
De afstand tot het dichtstbijzijnde ziekenhuis zegt iets over de afstand tot intensieve zorg in de omgeving.

Eenheid	kilometer
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	-
Norm Rood	> 15
Norm Oranje	9 - 15
Norm Groen	3 - 9
Norm Goud	< 3
Data bronnen	CBS, 2012
Waarde	8.1

Benchmark

Indicator	6	chronisch zieken
People	Gezondheid	
Eis	De bevolking is lichamelijk en geestelijk gezond	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Percentage inwoners 19 jaar en ouder met minstens één door een arts vastgestelde, chronische aandoening

Relatie eis
Mensen met een chronische ziekte hebben een minder goede kwaliteit van leven vergeleken met mensen zonder een chronische aandoening en hebben meer (intensieve) zorg nodig. Mensen met een chronische ziekte hebben een minder goede kwaliteit van leven vergeleken met mensen zonder een chronische aandoening.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	-
Norm Rood	> 65%
Norm Oranje	60% - 65%
Norm Groen	55% - 60%
Norm Goud	< 55%
Data bronnen	GGD gezondheidsmonitor, 2012
Waarde	58.1

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	7	levensverwachting
People	Gezondheid	
Eis	De bevolking is lichamelijk en geestelijk gezond	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
De gemiddelde levensverwachting bij de geboorte in een regio.

Relatie eis
De levensverwachting is een uitkomst van allerlei gezondheidsfactoren, zoals: leefstijl, zorg, omgeving en preventie.

Eenheid	jaren
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	+
Norm Rood	< 79.5
Norm Oranje	79.5 - 80.5
Norm Groen	80.5 - 81.5
Norm Goud	> 81.5
Data bronnen	Nationale Atlas Volksgezondheid, 2007-2010
Waarde	85.4

Benchmark

Indicator	8	beoordeling van eigen gezondheid
People	Gezondheid	
Eis	De bevolking voelt zich gezond	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Het percentage inwoners 19 jaar en ouder dat de eigen gezondheid als 'goed' of 'zeer goed' beoordeelt.

Relatie eis
Om de eis te toetsen of de bevolking zich gezond voelt moeten we afgaan op de subjectieve perceptie van de gezondheid. Het gaat hier om de subjectieve ervaring van de eigen gezondheidstoestand. De bevolking dient niet alleen gezond te zijn maar zich ook gezond te voelen. De data is niet voor elke gemeente afzonderlijk beschikbaar. In dat geval is de data op een groter regionaal schaalniveau ingevuld zoals door de betreffende GGD-regio bepaald. Dit kan gaan om data op het niveau van de GGD-regio of op een tussenniveau tussen de GGD-regio en de gemeente.

Einheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	12.5
Richting	+
Norm Rood	< 70%
Norm Oranje	70% - 75%
Norm Groen	75% - 80%
Norm Goud	> 80%
Data bronnen	GGD gezondheidsmonitor, 2012
Waarde	77.8

Benchmark

Veiligheid

Indicator	1	vandalisme
People	Veiligheid	
Eis	De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar.	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Het aantal aangehouden verdachten van vernielingen en verstoring van de openbare orde per 10.000 inwoners (driejaargemiddelde).

Relatie eis
De maatschappelijke impact van vandalisme is groot. Het kan onder andere leiden tot verpaupering van openbaar gebied, aantasting van het leefgenot van burgers en het herstel van de schade brengt enorme kosten met zich mee. De gevolgen van vernielingen aan gebouwen en straatmeubilair zijn voor iedereen direct waarneembaar. Vandalisme als een zichtbaar delict, leidt tot gevoelens van onveiligheid, normvervaging en trekt vaak meer vandalisme aan. Om incidentele uitschieters te dempen is een driejaargemiddelde genomen.

Eenheid	aantal per 10.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 30
Norm Oranje	20 - 30
Norm Groen	10 - 20
Norm Goud	< 10
Data bronnen	CBS, 2010-2012
Waarde	8

Benchmark

Indicator	2	gewelddelicten
People	Veiligheid	
Eis	De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar.	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Het aantal aangehouden verdachten van gewelddelicten per 10.000 inwoners (driejaargemiddelde).

Relatie eis
Om de eis dat de kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen verwaarloosbaar is, te kunnen toetsen zijn verschillende vormen van slachtofferschap geïntroduceerd. Want slachtofferschap van gewelddelicten komt relatief weinig voor, maar de impact van geweldscriminaliteit is zowel op het slachtoffer als op de samenleving vele malen groter dan de impact van zogenaamde vermogenscriminaliteit, die verhoudingsgewijs veel vaker voorkomt. Om incidentele uitschieters te dempen is een driejaargemiddelde genomen.

Einheid	aantal per 10.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 35
Norm Oranje	25 - 35
Norm Groen	15 - 25
Norm Goud	< 15
Data bronnen	CBS, 2010-2012
Waarde	11.33

Benchmark

Indicator	3	vermogensdelicten
People	Veiligheid	
Eis	De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar.	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Het aantal aangehouden verdachten van vermogensdelicten per 10.000 inwoners (driejaargemiddelde).

Relatie eis
Vermogensdelicten komen veel vaker voor dan geweldscriminaliteit, maar de impact op zowel het slachtoffer als ook de samenleving is geringer dan bij geweldscriminaliteit. De kans om slachtoffer te worden van een vermogensdelict is vele malen groter dan de kans om slachtoffer te worden van een geweldsdelict. Maar gelet op de impact zal de doorwerking op het gevoel van onveiligheid (hoewel dit van persoon tot persoon zal verschillen) geringer zijn dan bij geweldscriminaliteit. Om incidentele uitschieters te dempen is een driejaargemiddelde genomen.

Eenheid	aantal per 10.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 35
Norm Oranje	25 - 35
Norm Groen	15 - 25
Norm Goud	< 15
Data bronnen	CBS, 2010-2012
Waarde	10.33

Benchmark

Indicator	4	jeugdcriminaliteit
People	Veiligheid	
Eis	De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar.	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Percentage 12-21 jarigen dat voor de rechter is verschenen voor een delict.

Relatie eis
Jeugdcriminaliteit is een veelbesproken thema in de politiek en de media. Meestal gaat het om kleine eenmalige delicten, zoals vechtpartijen, winkeldiefstal en vandalisme. Deze jongeren leren van hun fouten en kunnen weer normaal participeren in de samenleving. Aan de andere kant is er een kleine groep jongeren die regelmatig in aanraking komt met justitie, ook voor grotere delicten. Zij vormen een groter probleem omdat het waarschijnlijk is dat ze in het verdere leven vaker met justitie in aanraking zullen komen.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 3.5%
Norm Oranje	2.5% - 3.5%
Norm Groen	1.5% - 2.5%
Norm Goud	< 1.5%
Data bronnen	Verwey-Jonker Instituut, 2010
Waarde	1.23

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	5	verkeersonveiligheid
People	Veiligheid	
Eis	De kans om slachtoffer te worden van geweld, misdaad, ongelukken en rampen is verwaarloosbaar.	
Kleurcode	rood	

Omschrijving indicator
Totaal aantal geregistreerde verkeersongevallen per 1.000 inwoners (driejaargemiddelde).

Relatie eis
Dit betreft alle ongevallen door de politie geregistreerd, ongeacht de ernst hiervan. Naast veiligheid in termen van criminaliteit is er ook het risico van ongevallen in het verkeer die een invloed heeft op de onveiligheidsbeleving van burgers. Het aantal verkeersongevallen is een objectieve maat van de aanwezigheid van veiligheidscondities in de leefomgeving en van het (verkeers)gedrag van mensen. Om incidentele uitschieters te dempen is een driejaargemiddelde genomen.

Einheid	aantal per 1.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 8
Norm Oranje	6 - 8
Norm Groen	4 - 6
Norm Goud	< 4
Data bronnen	Dienst Verkeer en Scheepvaart, 2010-2012
Waarde	9.1

Benchmark

Indicator	6	onveiligheidsgevoel
People		Veiligheid
Eis		Iedereen voelt zich veilig
Kleurcode		oranje

Omschrijving indicator
Percentage inwoners dat zich 'wel eens' onveilig voelt.

Relatie eis
Naast de objectieve indicatoren die de veiligheid meten in deze voorraad, geeft deze indicator het subjectieve gevoel van (on)veiligheid aan dat burgers ervaren. Deze indicator wordt gemeten op het niveau van de politieregio.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 30%
Norm Oranje	25% - 30%
Norm Groen	20% - 25%
Norm Goud	< 20%
Data bronnen	CBS, 2011
Waarde	27.5

Benchmark

Woonomgeving

Indicator	1	woningtekort
People		Woonomgeving
Eis		Iedereen heeft toegang tot een betaalbare woning van goede kwaliteit
Kleurcode		goud

Omschrijving indicator
Aantal gereedgekomen woningen per 10.000 inwoners (driejaargemiddelde).

Relatie eis
Voor de indicator woningtekort wordt gekeken naar het aantal nieuwe woningen dat gereed is gemaakt. Om te corrigeren voor de grootte van de gemeente is gekeken naar het aantal gereedgekomen woningen per 10.000 inwoners. Om incidentele uitschieters te dempen is een driejaargemiddelde genomen.

Eenheid	aantal per 10.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	+
Norm Rood	< 20
Norm Oranje	20 - 40
Norm Groen	40 - 60
Norm Goud	> 60
Data bronnen	CBS, 2010-2012
Waarde	74.36

Benchmark

Indicator	2	afstand supermarkt
People	Woonomgeving	
Eis	Publieke en dagelijkse voorzieningen zijn bereikbaar en toegankelijk voor iedereen	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Gemiddelde afstand tot een grote supermarkt.

Relatie eis
De afstand tot een supermarkt geeft de kwantitatieve beschikbaarheid van voorzieningen, zoals winkels, aan in de buurt.

Eenheid	kilometer
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 1.5
Norm Oranje	1 - 1.5
Norm Groen	0.5 - 1
Norm Goud	< 0.5
Data bronnen	CBS, 2012
Waarde	0.7

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	3	tevredenheid woonomgeving
People	Woonomgeving	
Eis	Iedereen is tevreden met de eigen woonomgeving waar hij of zij woont: veilig, aangenaam en gezond	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Percentage van de bevolking, dat 'tevreden' of 'zeer tevreden' is over de woonomgeving.

Relatie eis
Deze indicator geeft het subjectieve gevoel over de (on)tevredenheid van de woonomgeving aan. Voor 32 kleine gemeenten waren te weinig enquêtes in het Woononderzoek aanwezig om een betrouwbare meting te hebben over de situatie binnen de gemeente. Voor deze gemeenten is deze indicator niet meegenomen.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	+
Norm Rood	< 80%
Norm Oranje	80% - 85%
Norm Groen	85% - 90%
Norm Goud	> 90%
Data bronnen	Woononderzoek, 2012
Waarde	88.24

Benchmark

Indicator	4	tevredenheid winkels
People	Woonomgeving	
Eis	Publieke en dagelijkse voorzieningen zijn bereikbaar en toegankelijk voor iedereen	
Kleurcode	rood	

Omschrijving indicator
Percentage van de bevolking, dat 'tevreden' of 'zeer tevreden' is over de winkels in de buurt.

Relatie eis
Deze indicator geeft aan in hoeverre de inwoners van een gemeente tevreden zijn over het voorzieningen niveau in de buurt. Naast de indicator 'afstand voorzieningen', die de kwantitatieve beschikbaarheid aangeeft, geeft deze indicator de subjectief ervaren kwaliteit van de voorzieningen in de buurt. Voor 32 kleine gemeenten waren te weinig enquêtes in het Woononderzoek aanwezig om een betrouwbare meting te hebben over de situatie binnen de gemeente. Voor deze gemeenten is deze indicator niet meegenomen.

Einheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	+
Norm Rood	< 75%
Norm Oranje	75% - 80%
Norm Groen	80% - 85%
Norm Goud	> 85%
Data bronnen	Woononderzoek, 2012
Waarde	73.53

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	5	WOZ-waarde
People		Woonomgeving
Eis		Iedereen heeft toegang tot een betaalbare woning van goede kwaliteit
Kleurcode		goud

Omschrijving indicator
Mediane WOZ-waarde in de gemeente.

Relatie eis
De WOZ-waarde is een waardering van woningen ten behoeve van belastingheffing, en daarom een goede indicatie van de waarde van die woningen. De waarde van woningen wordt door vele factoren beïnvloed. Naast economische factoren en de staat van de woning hebben factoren uit de woonomgeving invloed op de waarde van een woning. De WOZ-waarde is dus een resultaatvariabele die iets zegt over de gehele aantrekkelijkheid van de woonomgeving.

Eenheid	euro
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	+
Norm Rood	< 100000
Norm Oranje	100000 - 150000
Norm Groen	150000 - 200000
Norm Goud	> 200000
Data bronnen	CBS, 2010
Waarde	300000

Benchmark

Indicator	6	Bevolkingsontwikkeling
People	Woonomgeving	
Eis	Iedereen is tevreden met de eigen woonomgeving waar hij of zij woont: veilig, aangenaam en gezond	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Levend geboren - overledenen per 1000 inwoners (vijfjaargemiddelde).

Relatie eis
De bevolkingsontwikkeling geeft aan in hoeverre de gemeente te maken gaat krijgen met bevolkingskrimp in de toekomst. Krimp van de bevolking zet druk op het voorzieningenniveau. Om incidentele uitschieters te dempen is een vijfjaargemiddelde genomen.

Eenheid	aantal per 1.000 inwoners
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	8.35
Richting	+
Norm Rood	< -5
Norm Oranje	-5 - 0
Norm Groen	0 - 5
Norm Goud	> 5
Data bronnen	CBS, 2008-2012
Waarde	2.12

Benchmark

Indicator	7	verhuissaldo
People	Woonomgeving	
Eis	Iedereen is tevreden met de eigen woonomgeving waar hij of zij woont: veilig, aangenaam en gezond	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Gevestigd in de gemeente - vertrokken uit de gemeente per 1.000 inwoners (vijfjaargemiddelde).

Relatie eis
Het verhuissaldo is het resultaat van de in- en uitstroom van inwoners in de gemeente, en zegt daarom iets over de aantrekkelijkheid van de gemeente als woonomgeving. Immers, als het verhuissaldo positief en groot is, willen veel mensen in de gemeente wonen en is er ook voldoende nieuwe woonruimte beschikbaar. Om incidentele uitschieters te dempen is een vijfjaargemiddelde genomen.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	8.35
Richting	+
Norm Rood	< -5%
Norm Oranje	-5% - 0%
Norm Groen	0% - 5%
Norm Goud	> 5%
Data bronnen	CBS, 2008-2012
Waarde	6.6

Benchmark

Onderwijs

Indicator	1	jeugdwerkloosheid
People	Onderwijs	
Eis	Het onderwijs sluit aan op de maatschappelijke behoefte	
Kleurcode	oranje	

Omschrijving indicator
Percentage van de beroepsbevolking (15-25 jaar) dat werkloos is.

Relatie eis
Om te toetsen of het onderwijs aansluit op de maatschappelijke behoefte is deze behoefte onder andere vertaald naar de economische behoefte op de arbeidsmarkt. Aan de hand van de indicator jeugdwerkloosheid wordt zicht verkregen op de mate waarop het onderwijs aansluit op de arbeidsmarkt. Data van drie kleine gemeenten mist.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 7%
Norm Oranje	5.5% - 7%
Norm Groen	4% - 5.5%
Norm Goud	< 4%
Data bronnen	UWV/CBS, 2013
Waarde	6.04

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	2	aanbod basisscholen
People	Onderwijs	
Eis	Iedereen heeft toegang tot een vorm van onderwijs of scholing die past bij zijn of haar capaciteiten	
Kleurcode	oranje	

Omschrijving indicator
Het aantal basisscholen binnen 3 kilometer.

Relatie eis
Voor de jeugd is het belangrijk dat onderwijs dicht in de buurt is, zodat ze van het onderwijs kunnen genieten zonder een lange reistijd. Deze indicator is zeer sterk gecorreleerd met de indicator aantal voortgezet onderwijs scholen, vandaar dat de weging gehalveerd is.

Eenheid	aantal
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	8.33
Richting	+
Norm Rood	< 2.5
Norm Oranje	2.5 - 7.5
Norm Groen	7.5 - 12.5
Norm Goud	> 12.5
Data bronnen	CBS, 2012
Waarde	6.5

Benchmark

Indicator	3	aanbod voortgezet onderwijs
People	Onderwijs	
Eis	Iedereen heeft toegang tot een vorm van onderwijs of scholing die past bij zijn of haar capaciteiten	
Kleurcode	rood	

Omschrijving indicator
Het aantal middelbare scholen binnen 5 kilometer.

Relatie eis
Voor de jeugd is het belangrijk dat onderwijs dicht in de buurt is, zodat ze van het onderwijs kunnen genieten zonder een lange reistijd. Deze indicator is zeer sterk gecorreleerd met de indicator aantal basisscholen, vandaar dat de weging gehalveerd is.

Eenheid	aantal
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	8.33
Richting	+
Norm Rood	< 1
Norm Oranje	1 - 5
Norm Groen	5 - 9
Norm Goud	> 9
Data bronnen	CBS, 2012
Waarde	0.5

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	4	voortijdig schoolverlaters
People	Onderwijs	
Eis	Iedereen heeft de plicht er voor zorg te dragen dat zijn of haar competenties (blijven) aansluiten op maatschappelijke behoeften	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Het percentage leerlingen dat zonder op zijn minst een MBO niveau 1 diploma het onderwijs verlaat.

Relatie eis
Een van de eisen die aan de voorraad onderwijs is gesteld zegt dat iedereen toegang heeft tot een vorm van onderwijs of scholing die past bij zijn of haar capaciteiten (ongeacht leeftijd, geslacht, afkomst en achtergrond). In het geval veel leerlingen voortijdig de schoolloopbaan beëindigt zonder een diploma kan gesteld worden dat aan deze eis niet is voldaan.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 1.25%
Norm Oranje	1% - 1.25%
Norm Groen	0.75% - 1%
Norm Goud	< 0.75%
Data bronnen	Dienst Uitvoering Onderwijs, 2011
Waarde	0.57

Benchmark

Indicator	5	onvertraagd naar diploma
People	Onderwijs	
Eis	Het onderwijs is van hoge kwaliteit	
Kleurcode	oranje	

Omschrijving indicator
Het percentage leerlingen dat het voortgezet onderwijs doorloopt zonder in één van de (bovenbouw) klassen te blijven zitten.

Relatie eis
Deze indicator meet de doorlooptijd van de opleiding door leerlingen. Naast dat er goede cijfers worden gehaald, is het rendement van een opleiding ook een factor die de kwaliteit van het onderwijs aangeeft. Gemeenten met minder dan 50 examenkandidaten of geen school krijgen score op COROP niveau.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	+
Norm Rood	< 70%
Norm Oranje	70% - 75%
Norm Groen	75% - 80%
Norm Goud	> 80%
Data bronnen	Toezichtkaart Onderwijsinspectie, 2012
Waarde	74.3

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	6	eindexamencijfer
People	Onderwijs	
Eis	Het onderwijs is van hoge kwaliteit	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Het gemiddeld eindexamencijfer.

Relatie eis
De kwaliteit van het voortgezet onderwijs is een belangrijke variabele voor de totale kwaliteit van het onderwijs. Dit is een tweede indicator die de kwaliteit van het onderwijs meet. Gemeenten met minder dan 50 examenkandidaten of geen school krijgen score op COROP niveau.

Eenheid	score
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	+
Norm Rood	< 6.3
Norm Oranje	6.3 - 6.4
Norm Groen	6.4 - 6.5
Norm Goud	> 6.5
Data bronnen	Dienst Uitvoering Onderwijs, 2012-2013
Waarde	6.5

Benchmark

Indicator	7	opleidingsniveau bevolking
People	Onderwijs	
Eis	Iedereen heeft de plicht er voor zorg te dragen dat zijn of haar competenties (blijven) aansluiten op maatschappelijke behoeften	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Percentage laagopgeleiden naar hoogst behaald opleidingsniveau ten opzichte van de totale bevolking van 18 jaar en ouder, exclusief studenten.

Relatie eis
Het opleidingsniveau van de bevolking is het resultaat na het genieten van onderwijs totdat de scholingsplicht afgelopen is bij het 18de levensjaar. Echter, ook na het 18de levensjaar kunnen volwassenen blijven investeren in zichzelf om de eigen professionele expertise en competenties, de kennis, vaardigheden en attitudes te verbeteren.

Einheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 40%
Norm Oranje	35% - 40%
Norm Groen	30% - 35%
Norm Goud	< 30%
Data bronnen	CBS, 2010
Waarde	25

Benchmark

Planet

Bodem en grondwater

Indicator	1	bodemsanering
Planet	Bodem en grondwater	
Eis	De bodem is schoon	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Totaal niet aangepakte humane spoedlocaties.

Relatie eis
De overheid streeft naar sanering van humane spoedlocaties en het minimaal in beeld hebben van alle overige spoedeisende bodemverontreinigingen voor eind 2015. Spoedeisende gevallen zijn die gevallen van bodemverontreiniging waarbij onacceptabel risico bestaat voor de mens. Humane risico's worden weggenomen door saneringen of maatregelen (Tijdelijke beveiligingsmaatregelen (TBM)). Indien gekozen wordt voor TBM dan volgt totaalsanering bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Eenheid	aantal
(Des)aggregatie	
Weging	50
Richting	-
Norm Rood	> 5
Norm Oranje	2 - 5
Norm Groen	0.01 - 2
Norm Goud	< 0.01
Data bronnen	Brief staatssecretaris aan Tweede Kamer, kamerstuk 2011154613, 2011
Waarde	0

Benchmark

Indicator	2	mesthoeveelheid
Planet	Bodem en grondwater	
Eis	Het grondwater is schoon	
Kleurcode	oranje	

Omschrijving indicator
De hoeveelheid uitgescheiden stikstof uit mest.

Relatie eis
De hoeveelheid mest in de bodem zegt iets over de mate waarin er verontreinigingen van de bodem optreden in de gemeente. Overbemesting (meer mineralen in de bodem dan de gewassen op kunnen nemen) kan verontreiniging van de bodem en het grondwater veroorzaken.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	
Weging	50
Richting	-
Norm Rood	> 1000
Norm Oranje	500 - 1000
Norm Groen	100 - 500
Norm Goud	< 100
Data bronnen	CBS, 2012
Waarde	600

Benchmark

Lucht

Indicator	1	emissie CO2
Planet	Lucht	
Eis	De gemeente is klimaatneutraal	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Uitstoot koolstofdioxide (CO2).

Relatie eis
Deze indicator zegt in hoeverre een gemeente de lucht vervuult en bijdraagt aan het broeikaseffect.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 2000
Norm Oranje	1000 - 2000
Norm Groen	500 - 1000
Norm Goud	< 500
Data bronnen	www.emissieregistratie.nl, 2011
Waarde	164.6

Benchmark
Er is voor deze indicator geen benchmark beschikbaar.

Indicator	2	emissie stikstofoxyden
Planet	Lucht	
Eis	De lucht is schoon	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Uitstoot stikstofoxyden (NOX).

Relatie eis
De uitstoot van stikstofoxyden is sterk gecorreleerd aan de uitstoot van fijn stof, omdat ze waarschijnlijk uit dezelfde bron komen (verkeer). Daarom hebben ze allebei een halve weging.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	8.33
Richting	-
Norm Rood	> 2.5
Norm Oranje	1.5 - 2.5
Norm Groen	0.5 - 1.5
Norm Goud	< 0.5
Data bronnen	www.emissieregistratie.nl, 2011
Waarde	0.31

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	3	emissie fijn stof
Planet	Lucht	
Eis	De lucht is schoon	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Uitstoot fijn stof (PM10).

Relatie eis
De uitstoot van fijn stof is sterk gecorreleerd aan de uitstoot van stikstofoxiden, omdat ze waarschijnlijk uit dezelfde bron komen (verkeer). Daarom hebben ze allebei een halve weging.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	8.33
Richting	-
Norm Rood	> 0.25
Norm Oranje	0.15 - 0.25
Norm Groen	0.05 - 0.15
Norm Goud	< 0.05
Data bronnen	www.emissieregistratie.nl, 2011
Waarde	0.07

Benchmark

Indicator	4	emissie NMVOS
Planet	Lucht	
Eis	De lucht is schoon	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Uitstoot Niet Methaan Vluchtige Organische Verbindingen (NMVOS), exclusief methaan.

Relatie eis
De uitstoot van NMVOS veroorzaakt smogvorming. Bronnen van uitstoot van NMVOS zijn: verkeer, industrie en huishoudens.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 1
Norm Oranje	0.5 - 1
Norm Groen	0.1 - 0.5
Norm Goud	< 0.1
Data bronnen	www.emissieregistratie.nl, 2011
Waarde	0.153

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	5	GCN stikstofoxiden
Planet	Lucht	
Eis	De lucht is schoon	
Kleurcode	oranje	

Omschrijving indicator
De gemiddelde grootschalige concentraties (GCN) van stikstofdioxide (NO ₂) in de gemeente.

Relatie eis
De GCN, gemeten door het RIVM, zijn een maatstaf voor de concentratie van schadelijke stoffen in de lucht binnen de gemeente. De gemiddelde GCN neemt naast de uitstoot van schadelijke stoffen binnen de gemeente, ook de schadelijke stoffen die overgewaaid zijn van buiten de gemeente mee. Van acht gemeenten is geen data beschikbaar in het NSL.

Eenheid	µg/m ³
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 27.5
Norm Oranje	22.5 - 27.5
Norm Groen	17.5 - 22.5
Norm Goud	< 17.5
Data bronnen	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit, 2012
Waarde	22.52

Benchmark

Indicator	6	GCN NMVOS
Planet	Lucht	
Eis	De lucht is schoon	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
De gemiddelde grootschalige concentraties (GCN) van Niet Methaan Vluchtige Organische Verbindingen (NMVOS) in de gemeente.

Relatie eis
De GCN, gemeten door het RIVM, zijn een maatstaf voor de concentratie van schadelijke stoffen in de lucht binnen de gemeente. De gemiddelde GCN neemt naast de uitstoot van schadelijke stoffen binnen de gemeente, ook de schadelijke stoffen die overgewaaid zijn van buiten de gemeente mee. Van acht gemeenten is geen data beschikbaar in het NSL.

Eenheid	µg/m ³
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 42.5
Norm Oranje	40 - 42.5
Norm Groen	37.5 - 40
Norm Goud	< 37.5
Data bronnen	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit, 2012
Waarde	39.21

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	7	GCN fijn stof
Planet	Lucht	
Eis	De lucht is schoon	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
De gemiddelde grootschalige concentraties (GCN) van fijn stof (PM10) in de gemeente.

Relatie eis
De GCN, gemeten door het RIVM, zijn een maatstaf voor de concentratie van schadelijke stoffen in de lucht binnen de gemeente. De gemiddelde GCN neemt naast de uitstoot van schadelijke stoffen binnen de gemeente, ook de schadelijke stoffen die overgewaaid zijn van buiten de gemeente mee. Van acht gemeenten is geen data beschikbaar in het NSL.

Eenheid	µg/m ³
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 27
Norm Oranje	25 - 27
Norm Groen	23 - 25
Norm Goud	< 23
Data bronnen	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit, 2012
Waarde	24.03

Benchmark

Oppervlaktewater

Indicator	1	ecologische toestand
Planet	Oppervlaktewater	
Eis	Het oppervlaktewater is schoon	
Kleurcode	Oranje	

Omschrijving indicator
De gemiddelde score van alle oppervlaktewaterlichamen binnen de gemeente op een schaal van 1-5.

Relatie eis
De gemiddelde score van waterlichamen op de schaal van de Kaderrichtlijn Water (KRW) voor de ecologische doelstellingen is de indicator die de verontreinigingen meet in het oppervlaktewater. Voor de gemeenten zonder waterlichamen aanwezig in het KRW is de score op provincieniveau genomen.

Eenheid	score
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	50
Richting	+
Norm Rood	< 2
Norm Oranje	2 - 3
Norm Groen	3 - 4.5
Norm Goud	> 4.5
Data bronnen	Portaal KRW, 2012/2013
Waarde	2.5

Benchmark

Indicator	2	chemische toestand
Planet	Oppervlaktewater	
Eis	Het oppervlaktewater is schoon	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
De gemiddelde score van alle oppervlaktewaterlichamen binnen de gemeente op een schaal van 1-5.

Relatie eis
De gemiddelde score van waterlichamen op de schaal van de Kaderrichtlijn Water (KRW) voor de chemische doelstellingen is de indicator die de verontreinigingen meet in het oppervlaktewater. Voor de gemeenten zonder waterlichamen aanwezig in het KRW is de score op provincieniveau genomen.

Eenheid	score
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	50
Richting	+
Norm Rood	< 2
Norm Oranje	2 - 3
Norm Groen	3 - 4.5
Norm Goud	> 4.5
Data bronnen	Portaal KRW, 2012/2013
Waarde	4

Benchmark

Natuur en landschap

Indicator	1	tevredenheid groen in de buurt
Planet	Natuur en landschap	
Eis	De natuur moet zoveel mogelijk in stand worden gehouden en zo mogelijk versterkt	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Het percentage inwoners dat 'tevreden' of 'zeer tevreden' is met het aanbod van natuur in de buurt.

Relatie eis
De tevredenheid groen in de buurt geeft aan in hoeverre het natuurlijk netwerk in de directe omgeving aan de wensen van de bevolking voldoet. Voor 32 kleine gemeenten waren te weinig enquêtes in het Woononderzoek aanwezig om een betrouwbare meting te hebben over de situatie binnen de gemeente. Voor deze gemeenten is deze indicator niet meegenomen.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 70%
Norm Oranje	70% - 80%
Norm Groen	80% - 90%
Norm Goud	> 90%
Data bronnen	Woononderzoek, 2012
Waarde	91.18

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	2	aandeel bos en natuurlijk terrein
Planet	Natuur en landschap	
Eis	De identiteit van het landschap moet worden behouden en versterkt	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Het aandeel van bos en natuurlijk terrein in de totale oppervlakte van een gemeente.

Relatie eis
Het aandeel bos en natuurlijk terrein zegt iets over de beschikbaarheid en de robuustheid van het natuurlijk netwerk, te gebruiken voor recreatie en ontspanning.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 5%
Norm Oranje	5% - 10%
Norm Groen	10% - 15%
Norm Goud	> 15%
Data bronnen	CBS, 2010
Waarde	18.31

Benchmark

Indicator	3	afstand tot openbaar groen
Planet	Natuur en landschap	
Eis	De natuur moet zoveel mogelijk in stand worden gehouden en zo mogelijk versterkt	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
De gemiddelde afstand tot openbaar groen in de gemeente.

Relatie eis
De afstand tot openbaar groen zegt iets over de mate waarin natuur bereikbaar is voor inwoners.

Eenheid	kilometer
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 0.7
Norm Oranje	0.5 - 0.7
Norm Groen	0.3 - 0.5
Norm Goud	< 0.3
Data bronnen	CBS, 2008
Waarde	0.4

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	4	aandeel recreatief (binnen)water
Planet	Natuur en landschap	
Eis	De identiteit van het landschap moet worden behouden en versterkt	
Kleurcode	rood	

Omschrijving indicator
Het aandeel van bos en natuurlijk terrein in de totale oppervlakte van een gemeente.

Relatie eis
Naast bos en open natuur bestaan er meerdere vormen van natuur die kunnen worden gebruikt voor recreatie en ontspanning en onderdak bieden aan een ecosysteem. Onder (binnen)water wordt verstaan: zee, meren, binnenvaarten, sloten, etcetera.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 5%
Norm Oranje	5% - 10%
Norm Groen	10% - 15%
Norm Goud	> 15%
Data bronnen	CBS, 2010
Waarde	2.08

Benchmark

Indicator	5	soortenrijkdom
Planet	Natuur en landschap	
Eis	De natuurlijke biodiversiteit moet worden behouden	
Kleurcode	oranje	

Omschrijving indicator
Het totaal aantal soorten waargenomen in de gemeente van 2004 tot 2014.

Relatie eis
Biodiversiteit is een begrip voor de graad van verscheidenheid aan levensvormen (soorten) binnen een gegeven ecosysteem. De biodiversiteit wordt vaak gebruikt als een indicator voor de gezondheid van een ecosysteem.

Eenheid	aantal
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 1000
Norm Oranje	1000 - 2000
Norm Groen	2000 - 3000
Norm Goud	> 3000
Data bronnen	Nationale Databank Flora en Fauna, 2014
Waarde	1611

Benchmark

Hinder en calamiteiten

Indicator	1	overlast geluid
Planet	Hinder en calamiteiten	
Eis	Er is geen door de mens veroorzaakte overlast in de vorm van geur, licht en geluid	
Kleurcode	Rood	

Omschrijving indicator
Percentage van de inwoners dat 'soms' of 'vaak' hinder ondervindt van geluid in de omgeving.

Relatie eis
De hinder die mensen ervaren ten aanzien van geluid heeft een negatieve invloed op de gezondheid en maakt de woonomgeving minder aantrekkelijk. Voor 32 kleine gemeenten waren te weinig enquêtes in het Woononderzoek aanwezig om een betrouwbare meting te hebben over de situatie binnen de gemeente. Voor deze gemeenten is deze indicator niet meegenomen.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	33.33
Richting	-
Norm Rood	> 35%
Norm Oranje	30% - 35%
Norm Groen	25% - 30%
Norm Goud	< 25%
Data bronnen	Woononderzoek, 2012
Waarde	41.18

Benchmark

Indicator	2	kans op ramp
Planet	Hinder en calamiteiten	
Eis	De kans dat er slachtoffers vallen bij een calamiteit is minimaal	
Kleurcode	Groen	

Omschrijving indicator
Percentage van het landoppervlak binnen de gemeente dat onder een 10-6 risicocontour valt.

Relatie eis
<p>Bedrijven en installaties, voornamelijk in de industrie, vormen een risico voor de externe veiligheid. Dit risico wordt uitgedrukt door een 10-6 risicocontour. Binnen deze contour rond het bedrijf is de kans dat iemand komt te overlijden bij een calamiteit 1 op de miljoen. De risicocontour wordt bepaald door de bron (omvang en aard) en door de mensen die in de omgeving aanwezig zijn omdat ze daar wonen of werken. Een kleinere oppervlakte van de risicocontour verkleint de kans van slachtoffers bij een calamiteit. Naast bedrijven, hebben ook wegen, buisleiding en spoorlijnen waarover gevaarlijke stoffen worden vervoerd een risicocontour. Op de risicokaart (www.risicokaart.nl), kunnen burgers zelf inzien welke risico's ze lopen in de omgeving. Data over de oppervlakte van de 10-6 risicocontour was slechts voor de grootste 100 gemeenten beschikbaar. De overige gemeenten hebben een score gekregen op basis van de gemiddelde score op COROP niveau.</p>

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	33.33
Richting	-
Norm Rood	> 2.5%
Norm Oranje	1.5% - 2.5%
Norm Groen	0.5% - 1.5%
Norm Goud	< 0.5%
Data bronnen	www.risicokaart.nl /CBS, 2013
Waarde	0.59

Benchmark

Indicator	3	overlast, stank, stof en vuil
Planet	Hinder en calamiteiten	
Eis	Er is geen door de mens veroorzaakte overlast in de vorm van geur, licht en geluid	
Kleurcode	Rood	

Omschrijving indicator
Percentage van de inwoners dat 'soms' of 'vaak' hinder ondervindt van stank, stof en vuil in de omgeving.

Relatie eis
De hinder die mensen ervaren ten aanzien van geur, stof en vuil heeft een negatieve invloed op de gezondheid en maakt de woonomgeving minder aantrekkelijk. Voor 32 kleine gemeenten waren te weinig enquêtes in het Woononderzoek aanwezig om een betrouwbare meting te hebben over de situatie binnen de gemeente. Voor deze gemeenten is deze indicator niet meegenomen.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	33.33
Richting	-
Norm Rood	> 25%
Norm Oranje	20% - 25%
Norm Groen	15% - 20%
Norm Goud	< 15%
Data bronnen	Woononderzoek, 2012
Waarde	29.41

Benchmark

Energie en klimaat

Indicator	1	Stadsverwarming
Planet	Energie en klimaat	
Eis	Alle geconsumeerde energie is duurzaam opgewekt	
Kleurcode	Rood	

Omschrijving indicator
Percentage huishoudens dat warmte geleverd krijgt uit stads-, blok- of duurzame verwarming.

Relatie eis
In huishoudens wordt voor verwarming en warm tapwater relatief laagwaardige warmte gebruikt. In plaats van deze warmte direct uit gas op te wekken kan stads-, blok- of duurzame verwarming worden ingezet. Door het nuttig gebruik van deze restwarmte wordt energie efficiënter en daarmee duurzamer gebruikt.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	+
Norm Rood	< 1%
Norm Oranje	1% - 5%
Norm Groen	5% - 10%
Norm Goud	> 10%
Data bronnen	CBS, 2011
Waarde	0

Benchmark

Indicator	2	Windenergie
Planet	Energie en klimaat	
Eis	Alle geconsumeerde energie is duurzaam opgewekt	
Kleurcode	rood	

Omschrijving indicator
De productiecapaciteit van de windmolens binnen de gemeente.

Relatie eis
Binnen de regio wordt er op alternatieve wijze energie opgewekt die geen CO2 uitstoot en geen fossiele brandstoffen uitput. Een van de duurzame manieren om energie op te wekken is windenergie.

Eenheid	MW
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	+
Norm Rood	< 1
Norm Oranje	1 - 10
Norm Groen	10 - 100
Norm Goud	> 100
Data bronnen	www.windstats.nl, 2014
Waarde	0

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	3	zonnestroom
Planet	Energie en klimaat	
Eis	Alle geconsumeerde energie is duurzaam opgewekt	
Kleurcode	rood	

Omschrijving indicator
Geplaatst vermogen zonnestroom binnen de gemeente.

Relatie eis
Binnen de regio wordt er op alternatieve wijze energie opgewekt die geen CO2 uitstoot en geen fossiele brandstoffen uitput. Een van de duurzame manieren om energie op te wekken is via zonnestroom.

Eenheid	Kwh
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	+
Norm Rood	< 500
Norm Oranje	500 - 1000
Norm Groen	1000 - 2500
Norm Goud	> 2500
Data bronnen	Rijkswaterstaat klimaatmonitor, 2013
Waarde	427.58

Benchmark

Indicator	4	gasverbruik huishoudens
Planet	Energie en klimaat	
Eis	Burgers consumeren minder energie en stoten minder schadelijke stoffen uit	
Kleurcode	oranje	

Omschrijving indicator
Het gemiddelde verbruik van gas in woningen binnen de gemeente.

Relatie eis
Er wordt efficiënt met energie omgegaan in de gemeente, het gemiddelde verbruik van gas is minimaal.

Eenheid	m3
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 2000
Norm Oranje	1750 - 2000
Norm Groen	1500 - 1750
Norm Goud	< 1500
Data bronnen	CBS, 2011
Waarde	1950

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	5	elektriciteitsverbruik huishoudens
Planet		Energie en klimaat
Eis		Burgers consumeren minder energie en stoten minder schadelijke stoffen uit
Kleurcode		rood

Omschrijving indicator
Het gemiddelde verbruik van elektriciteit in woningen binnen de gemeente.

Relatie eis
Er wordt efficiënt met energie omgegaan in de gemeente, het gemiddelde verbruik van elektriciteit is minimaal.

Eenheid	Kwh
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 4000
Norm Oranje	3500 - 4000
Norm Groen	3000 - 3500
Norm Goud	< 3000
Data bronnen	CBS, 2011
Waarde	4050

Benchmark

Indicator	6	energielabels woningen
Planet	Energie en klimaat	
Eis	Burgers consumeren minder energie en stoten minder schadelijke stoffen uit	
Kleurcode	oranje	

Omschrijving indicator
Score energielabel van de woningen in de gemeente.

Relatie eis
Er wordt efficiënt met energie omgegaan in de gemeente, de woningen hebben een goede energieprestatie. Het energielabel geeft de energieprestatie van een woning aan, waarbij A++ de meest zuinige energieklasse is en G de minst, en het wordt bepaald door onder andere isolatie en kierdichtheid. Het energielabel is verplicht bij het overdragen van eigendom van woningen.

Eenheid	score
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	16.67
Richting	-
Norm Rood	> 2
Norm Oranje	1.75 - 2
Norm Groen	1.5 - 1.75
Norm Goud	< 1.5
Data bronnen	Rijkswaterstaat klimaatmonitor, 2013
Waarde	1.89

Benchmark

Grondstoffen

Indicator	1	huishoudelijk restafval
Planet		Grondstoffen
Eis		Burgers werken toe naar een afvalloze samenleving
Kleurcode		groen

Omschrijving indicator
Gemiddelde hoeveelheid huishoudelijk restafval per inwoner.

Relatie eis
Voor bedrijven vormen naast arbeid, kapitaal en kennis ook grond- en hulpstoffen belangrijke input voor het productieproces. Waar het gaat om grond- en hulpstoffen kan vastgesteld worden dat deze in toenemende mate niet dan wel tegen hoge kosten (moeilijk winbaar, schaars) beschikbaar zijn. Vandaar dat er in toenemende mate aandacht is voor het gebruik van nieuwe materialen ter vervanging van deze schaarse, uitputbare inputs, het zuiniger gebruiken van de beschikbare voorraden en het hergebruiken van materialen. Huishoudelijk restafval is niet meer her te gebruiken.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	30
Richting	-
Norm Rood	> 275
Norm Oranje	225 - 275
Norm Groen	175 - 225
Norm Goud	< 175
Data bronnen	CBS, 2011
Waarde	220.3

Benchmark

Indicator	2	GFT-afval
Planet	Grondstoffen	
Eis	Burgers werken toe naar een afvalloze samenleving	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Gemiddelde hoeveelheid ingezameld verpakkingsglas per inwoner.

Relatie eis
Hoeveelheid apart ingezamelde GFT-afval voor gemakkelijk hergebruik.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	17.5
Richting	+
Norm Rood	< 50
Norm Oranje	50 - 100
Norm Groen	100 - 150
Norm Goud	> 150
Data bronnen	CBS, 2011
Waarde	157.3

Benchmark

Indicator	3	oud papier en karton
Planet	Grondstoffen	
Eis	Burgers werken toe naar een afvalloze samenleving	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Gemiddelde hoeveelheid ingezameld oud papier en karton per inwoner.

Relatie eis
Hoeveelheid apart ingezamelde oud papier en karton voor gemakkelijk hergebruik.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	17.5
Richting	+
Norm Rood	< 50
Norm Oranje	50 - 75
Norm Groen	75 - 100
Norm Goud	> 100
Data bronnen	CBS, 2011
Waarde	76.2

Benchmark

Indicator	4	verpakkingsglas
Planet	Grondstoffen	
Eis	Burgers werken toe naar een afvalloze samenleving	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Gemiddelde hoeveelheid ingezameld verpakkingsglas per inwoner.

Relatie eis
Hoeveelheid apart ingezamelde verpakkingsglas voor gemakkelijk hergebruik.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	17.5
Richting	+
Norm Rood	< 15
Norm Oranje	15 - 20
Norm Groen	20 - 25
Norm Goud	> 25
Data bronnen	CBS, 2011
Waarde	31.3

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	5	plastic
Planet	Grondstoffen	
Eis	Burgers werken toe naar een afvalloze samenleving	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Gemiddelde hoeveelheid ingezameld plastic per inwoner.

Relatie eis
Hoeveelheid apart ingezamelde plastics voor gemakkelijk hergebruik.

Eenheid	kilogram
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	17.5
Richting	+
Norm Rood	< 1
Norm Oranje	1 - 8
Norm Groen	8 - 15
Norm Goud	> 15
Data bronnen	CBS, 2011
Waarde	9.5

Benchmark

Profit

Arbeid

Indicator	1	werkgelegenheidsfunctie
Profit		Arbeid
Eis		De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief
Kleurcode		goud

Omschrijving indicator
Verhouding tussen aantal banen en de totale beroepsbevolking.

Relatie eis
Bij de werkgelegenheid gaat het om arbeid in een bepaalde gemeente en dit betreft zowel mensen die in die gemeente zelf wonen als mensen die van elders komen ('pendelen'). Bij de beroepsbevolking gaat het om mensen die in een gemeente wonen en deze kunnen zowel binnen als buiten die gemeente emploi vinden. De verhouding tussen aanwezige werkgelegenheid en beroepsbevolking geeft aan of een gemeente per saldo arbeid 'importeert' om de banen in de gemeente te vervullen of juist arbeid 'exporteert' om aan de vraag in omliggende regio's te voldoen. De verhouding tussen beide grootheden wordt aangeduid met de term werkgelegenheidsfunctie en is een maat voor de kwantitatieve vraag/aanbod verhouding. De data van de beroepsbevolking is op COROP niveau.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Norm Rood	< 80%
Norm Oranje	80% - 100%
Norm Groen	100% - 120%
Norm Goud	> 120%
Data bronnen	CBS/LISA, 2012
Waarde	196.9

Benchmark

Indicator	2	benutting arbeidspotentieel
Profit	Arbeid	
Eis	Het arbeidspotentieel van de totale potentiële beroepsbevolking wordt benut	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Aandeel van de totale werkzame beroepsbevolking in de potentiële beroepsbevolking.

Relatie eis
Deze indicator heeft aan in hoeverre het potentieel van de beroepsbevolking benut wordt. Data is op COROP niveau.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 60%
Norm Oranje	60% - 65%
Norm Groen	65% - 70%
Norm Goud	> 70%
Data bronnen	CBS, 2012
Waarde	67.63

Benchmark
Er is voor deze indicator geen benchmark beschikbaar.

Indicator	3	werkloosheid
Profiel		Arbeid
Eis		De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief
Kleurcode		oranje

Omschrijving indicator
Percentage van de beroepsbevolking die niet werkend werkzoekende is, ten opzichte van de totale beroepsbevolking

Relatie eis
Het werkloosheidspercentage zegt iets over het functioneren van de arbeidsmarkt. Een hoog werkloosheidspercentage duidt er op dat de arbeidsmarkt slecht functioneert, dat zowel het gevolg kan zijn van het in kwantitatief opzicht niet op elkaar aansluiten van vraag en aanbod, maar het kan ook betrekking hebben op het in kwalitatief opzicht niet goed op elkaar aansluiten van vraag en aanbod.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 8.5%
Norm Oranje	6% - 8.5%
Norm Groen	3.5% - 6%
Norm Goud	< 3.5%
Data bronnen	UWV/CBS, 2013
Waarde	6.71

Benchmark

Indicator	4	ontgroening en vergrijzing
Profit		Arbeid
Eis		De vraag naar en het aanbod van arbeid zijn in evenwicht, kwalitatief en kwantitatief
Kleurcode		oranje

Omschrijving indicator
Het aandeel van 15-35 en 45-65 jarigen in de beroepsbevolking ten opzichte van het nationale gemiddelde.

Relatie eis
De leeftijdsopbouw van de beroepsbevolking zegt iets over de toekomstige verhouding tussen de beroepsbevolking en de totale bevolking en daarmee iets over de toekomstbestendigheid van de arbeidsmarkt. Een relatief oudere beroepsbevolking kan een probleem opleveren voor de toekomst doordat de verhouding werkenden/niet werkenden af zal nemen; dit is de zogenaamde afhankelijkheidsratio. Naarmate er minder sprake is van ontgroening en/of vergrijzing is een regionale arbeidsmarkt beter toegerust voor de toekomst.

Eenheid	score
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< -3
Norm Oranje	-3 - 0
Norm Groen	0 - 3
Norm Goud	> 3
Data bronnen	CBS, 2012
Waarde	-2.38

Benchmark

Indicator	5	arbeidsongeschiktheid
Profit	Arbeid	
Eis	Werk is gezond: langdurig ziekteverzuim en uitstroom t.g.v. arbeidsongeschiktheid worden voorkomen	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Percentage inwoners met een WAO uitkering ten opzichte van de potentiële beroepsbevolking (driejaargemiddelde).

Relatie eis
Mensen kunnen beroep doen op verschillende wettelijke regelingen waar het gaat om arbeidsongeschiktheid. Onderscheid wordt gemaakt tussen de WAO (Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering), de Wajong (Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten) en de WAZ (Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen). De gebruikte indicator: het aandeel WAO-ers in de potentiële beroepsbevolking. Om incidentele uitschieters te dempen is gekozen voor een driejaargemiddelde.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 5%
Norm Oranje	3.5% - 5%
Norm Groen	2% - 3.5%
Norm Goud	< 2%
Data bronnen	CBS, 2012
Waarde	2.63

Benchmark

Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden

Indicator	1	voorraad bedrijventerreinen
Profit		Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
Eis		Er is voldoende ruimte (terreinen, bedrijfspanden) beschikbaar voor bedrijvigheid
Kleurcode		rood

Omschrijving indicator
Totale aanbod uitgeefbaar bedrijventerrein.

Relatie eis
Voor de ontwikkeling van de bedrijvigheid, in het bijzonder voor nieuw aan te trekken bedrijven van buiten de gemeente en voor bedrijven die op hun huidige locatie te krap in hun ruimtelijke jasje zitten, is het van belang dat er voldoende ruimte beschikbaar is voor bedrijventerreinen. Als indicator is daarom gebruik gemaakt van het aanbod uitgeefbaar bedrijventerrein. Hierbij wordt zowel het gemeentelijk aanbod als het particuliere aanbod meegerekend.

Eenheid	hectare
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 10
Norm Oranje	10 - 40
Norm Groen	40 - 100
Norm Goud	> 100
Data bronnen	IBIS, 2013
Waarde	0

Benchmark

Indicator	2	Netto-bruto verhouding bedrijventerreinen
Profit		Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
Eis		De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wordt optimaal beheerd: zuinig met ruimte en aangepast aan de tijd
Kleurcode		oranje

Omschrijving indicator
Verhouding bedrijfsvloeroppervlak t.o.v. het uitgegeven grondoppervlak van het bedrijventerrein.

Relatie eis
Deze indicator is opgenomen in de studie om een maat van zuinig ruimtegebruik te kunnen aanduiden met behulp van een kwantitatieve methode. De netto/bruto verhouding is de verhouding tussen het aantal uitgeefbare hectares bedrijventerrein en de totale oppervlakte van het bedrijventerrein. Naarmate de verhouding netto/bruto hoger is, gaat de hoeveelheid uitgeefbare ruimte gepaard met minder bruto ruimtebeslag. Omdat, zeker in Nederland, ruimte schaars is speelt de netto/bruto verhouding een belangrijke rol in de voorraad Ruimtelijke Vestigingsvoorwaarden.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 65%
Norm Oranje	65% - 75%
Norm Groen	75% - 85%
Norm Goud	> 85%
Data bronnen	IBIS, 2013
Waarde	68.1

Benchmark

Indicator	3	veroudering bedrijventerreinen
Profit		Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
Eis		De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wordt optimaal beheerd: zuinig met ruimte en aangepast aan de tijd
Kleurcode		goud

Omschrijving indicator
Percentage oppervlakte bruto voorraad bedrijventerreinen van totaal dat verouderd is.

Relatie eis
Voor gemeenten en provincies is het vaak (financieel) aantrekkelijker om een nieuw bedrijventerrein aan te leggen dan een bestaand bedrijventerrein op te knappen. Dit kan ervoor zorgen dat bestaande bedrijventerreinen op termijn verloederen, wat voor de bedrijven gevestigd op het verouderde bedrijventerrein kan leiden tot omzetverlies en imagoschade. Eventueel zijn de bedrijven gedwongen te verhuizen met potentieel negatieve gevolgen voor de werkgelegenheid in een gemeente. Daarnaast zorgt het overaanbod van ruimte op bedrijventerreinen voor lage grondprijzen, verspilling van ruimte en landschapsvervuiling.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 50%
Norm Oranje	25% - 50%
Norm Groen	15% - 25%
Norm Goud	< 15%
Data bronnen	IBIS, 2013
Waarde	0.688

Benchmark

Indicator	4	voorraad kantoorruimte
Profit		Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
Eis		Er is voldoende ruimte (terreinen, bedrijfspanden) beschikbaar voor bedrijvigheid
Kleurcode		goud

Omschrijving indicator
Oppervlakte kantoorruimte per inwoner aanwezig in de gemeente.

Relatie eis
Naast bedrijventerreinen is er ook kantoorruimte nodig voor bedrijven. De voorraad kantoorruimte is ook een maatstaf van de bedrijvigheid gecorrigeerd voor het inwonertal in een gemeente. Verder betekent een groot aanbod van kantoorruimte dat er flexibiliteit is in de markt voor kantoorruimte. Voor de gemeenten waar geen data beschikbaar is, is er aangenomen dat deze gemeenten een verwaarloosbare voorraad kantoorruimte hebben.

Eenheid	m2
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 1
Norm Oranje	1 - 3
Norm Groen	3 - 5
Norm Goud	> 5
Data bronnen	NVM: Kantoren in Cijfers, 2012
Waarde	5.1

Benchmark

Indicator	5	leegstand kantoorruimte
Profit		Ruimtelijke vestigingsvoorwaarden
Eis		De beschikbare ruimte voor bedrijvigheid wordt optimaal beheerd: zuinig met ruimte en aangepast aan de tijd
Kleurcode		oranje

Omschrijving indicator
Percentage aangeboden kantoorruimte ten opzichte van de totale voorraad kantoorruimte.

Relatie eis
<p>Een groot aanbod van kantoorruimte heeft een keerzijde als de vraag het aanbod niet volgt: leegstand. Een kleine hoeveelheid kantoorruimte die leeg staat is niet slecht, die zorgt voor flexibiliteit op de markt van kantoorruimte. Echter, in Nederland is sinds 2007 de vraag naar kantoorruimte sterk gedaald terwijl het aanbod is gegroeid. Daardoor staat nu ongeveer 16% van de aangeboden kantoorruimte leeg. De vraag naar kantoorruimte daalt niet alleen door de slechte economische omstandigheden, ook 'het nieuwe werken' zorgt ervoor dat er minder kantoorruimte nodig is. Leegstaande kantoren kunnen verloederen en een negatief effect hebben op de kantoren in de omgeving en de buurt. Om de negatieve effecten van een grote voorraad kantoorruimte mee te nemen is deze indicator opgenomen, naast de indicator voorraad kantoorruimte, die staat voor de positieve effecten van een groot aanbod van kantoorruimte. Deze indicator meet het aandeel van het aanbod kantoorruimte in de voorraad. Dat is geen perfecte maatstaf voor de leegstand is omdat kantoorruimte die aangeboden wordt niet per se leeg hoeft te staan. Echter, omdat voor alle gemeenten dezelfde methode is gebruikt, is deze methode een redelijk alternatief om de leegstand van kantoorruimte te meten. De data is op het niveau van de COROP regio.</p>

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 20%
Norm Oranje	15% - 20%
Norm Groen	10% - 15%

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Norm Goud	< 10%
Data bronnen	NVM: Kantoren in Cijfers, 2012
Waarde	15.4

Benchmark

Economische structuur

Indicator	1	aandeel starters
Profit		Economische structuur
Eis		De economische structuur wordt permanent versterkt en vernieuwd door de komst van startende ondernemingen en zich nieuw vestigende ondernemingen
Kleurcode		oranje

Omschrijving indicator
Percentage starters ten opzichte van het totaal aantal bedrijven.

Relatie eis
Nieuwe bedrijven hebben een positieve invloed op de werkgelegenheid. Ook hebben nieuwe startende bedrijven een positieve invloed op de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit. Dit zit hem niet zozeer in de eigen initiële arbeidsproductiviteit (deze is immers bij de start laag), maar vooral in hun positieve invloed op de structurele ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit. Dit komt enerzijds doordat bestaande bedrijven hun gedrag aanpassen en anderzijds doordat startende ondernemingen in de tijd een snelle groei van de arbeidsproductiviteit laten zien. Nieuwe startende ondernemingen hebben vaak prikkelende en vernieuwende inzichten en dwingen daarmee bestaande bedrijven scherp te blijven, zich aan te passen aan de zich wijzigende concurrentieverhoudingen op hun markten.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 0.75%
Norm Oranje	0.75% - 1.25%
Norm Groen	1.25% - 1.75%
Norm Goud	> 1.75%
Data bronnen	Kamer van Koophandel/CBS, 2013
Waarde	1.04

Benchmark

Indicator	2	Opheffingen
Profit	Economische structuur	
Eis	De economische structuur wordt permanent versterkt en vernieuwd door de komst van startende ondernemingen en zich nieuw vestigende ondernemingen	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Percentage opheffingen op het totaal aantal bedrijven.

Relatie eis
Er is sprake van opheffing van een bedrijf als de activiteiten niet door een ander bedrijf worden voortgezet. Daarmee meet deze indicator het aantal bedrijven dat ophoudt te bestaan door faillissement en het beëindigen van de bedrijfsvoering, en niet door fusies en overnames. De data is op het niveau van de COROP regio

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	-
Norm Rood	> 9%
Norm Oranje	8% - 9%
Norm Groen	7% - 8%
Norm Goud	< 7%
Data bronnen	CBS, 2012
Waarde	7.27

Benchmark

Bijdrage aan de beeldvorming over de bestuurlijke toekomst

Indicator	3	besteedbaar inkomen
Profit		Economische structuur
Eis		De economie is concurrerend
Kleurcode		goud

Omschrijving indicator
Gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden

Relatie eis
De ontwikkeling van het gemiddeld besteedbaar inkomen per inwoner in de gemeente is een indicator voor de groei van de welvaart van een regio en daarmee ook voor de concurrentiepositie.

Eenheid	euro
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 30.8
Norm Oranje	30.8 - 34.3
Norm Groen	34.3 - 37.7
Norm Goud	> 37.7
Data bronnen	CBS, 2011
Waarde	40.2

Benchmark

Indicator	4	BRP per hoofd van de bevolking
Profit		Economische structuur
Eis		De economie is concurrerend
Kleurcode		groen

Omschrijving indicator
Het bruto regionaal product (BRP) betreft de waarde van de totale regionale productie minus de waarde van het intermediaire verbruik. Bij dit laatste gaat het om goederen en diensten die in het productieproces worden verbruikt voor verdere bewerking en voor de productie van andere goederen en diensten zoals ingekochte grondstoffen, halffabricaten en diensten van accountantskantoren. De term marktprijzen geeft aan dat er wordt gecorrigeerd voor belastingen en subsidies. De toevoeging per hoofd van de bevolking wijst erop dat het BRP wordt gerelateerd aan de bevolkingsomvang.

Relatie eis
De ontwikkeling van het BRP is een indicator voor de economische groei van een regio en daarmee ook voor de concurrentiepositie van een regio. Om de regio's onderling te kunnen vergelijken en ook vergelijkingen in de tijd te kunnen maken wordt gebruik gemaakt van het BRP per hoofd van de bevolking. De data is op het niveau van de COROP regio.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 85%
Norm Oranje	85% - 100%
Norm Groen	100% - 115%
Norm Goud	> 115%
Data bronnen	CBS, 2011
Waarde	106.6

Benchmark

Indicator	5	aandeel topsectoren
Profiel	Economische structuur	
Eis	De economie is concurrerend	
Kleurcode	groen	

Omschrijving indicator
Het aandeel van banen in de zogenaamde topsectoren ten opzichte van het totaal aantal banen.

Relatie eis
De overheid heeft in 2011 negen sectoren aangewezen als zogenaamde Topsectoren. In deze sectoren staat Nederland sterk, heeft het een goede internationale concurrentiepositie en deze sectoren kenmerken zich door een hoge kennisintensiteit. De relatieve aanwezigheid van de Topsectoren in een regio geeft dus deels de concurrentiekracht van de regio aan.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	20
Richting	+
Norm Rood	< 20%
Norm Oranje	20% - 30%
Norm Groen	30% - 40%
Norm Goud	> 40%
Data bronnen	LISA, 2012
Waarde	37

Benchmark

Kennis

Indicator	1	aandeel hoogopgeleiden
Profit		Kennis
Eis		De kennisinfrastructuur is van een hoog niveau en ondersteunt de bedrijvigheid
Kleurcode		groen

Omschrijving indicator
Percentage van de beroepsbevolking met minimaal een afgeronde HBO of WO opleiding.

Relatie eis
Een stijging van het opleidingsniveau van de (beroeps)bevolking is een belangrijke maatschappelijke ontwikkeling. Het aandeel hoogopgeleide mensen in de beroepsbevolking geeft als het ware aan hoe kennisintensief de in de regio aanwezige productiefactor arbeid is. Een hoog opgeleide beroepsbevolking heeft als voordeel dat de factor arbeid in een regio beter in staat zal zijn aan de steeds hogere eisen van de werkgevers te voldoen in vergelijking met regio's met een laag geschoolde beroepsbevolking. Kennisintensieve arbeid levert over het algemeen een hogere arbeidsproductiviteit op. Voor de gemeenten waar de data op gemeenteniveau mist is de data op COROP niveau genomen.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	+
Norm Rood	< 25%
Norm Oranje	25% - 35%
Norm Groen	35% - 45%
Norm Goud	> 45%
Data bronnen	CBS, 2012
Waarde	40.35

Benchmark

Indicator	2	capaciteit WO/HBO
Profiel		Kennis
Eis		De kennisinfrastructuur is van een hoog niveau en ondersteunt de bedrijvigheid
Kleurcode		oranje

Omschrijving indicator
Percentage ingeschreven WO en HBO studenten van de populatie.

Relatie eis
Deze indicator geeft de verspreiding van kennis weer. Voor ondernemingen zijn het opleidingsniveau en de vaardigheden van de beroepsbevolking zeer belangrijk. Voor een goed ontwikkeld bedrijfsleven is de toegang tot hoogwaardige kennis en gekwalificeerd personeel van groot belang. Een grote capaciteit van het WO/HBO in de omgeving zorgt voor voldoende nieuw, hoogopgeleid personeel voor ondernemingen.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	+
Norm Rood	< 2%
Norm Oranje	2% - 3%
Norm Groen	3% - 5%
Norm Goud	> 5%
Data bronnen	CBS, collegejaar 2011/2012
Waarde	2.6

Benchmark

Indicator	3	high- en medium tech werkgelegenheid
Profit	Kennis	
Eis	Het creatieve, adaptieve en innovatieve vermogen van werknemers en werkgevers van en in bedrijven en organisaties als geheel, wordt voortdurend versterkt	
Kleurcode	goud	

Omschrijving indicator
Percentage banen in de high- en medium tech industrie ten opzichte van het totaal aantal banen.

Relatie eis
De high- en medium tech industrie zijn afhankelijk van hoogopgeleid personeel. Er is een wisselwerking tussen de aanwezigheid van deze kennisintensieve industrieën en het opleidingsniveau van de bevolking Deze industrieën vestigen zich daar waar veel menselijk kapitaal aanwezig is, maar maakt de regio ook aantrekkelijk voor hoogopgeleiden als ze daar gevestigd is.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	+
Norm Rood	< 1%
Norm Oranje	1% - 2.5%
Norm Groen	2.5% - 4%
Norm Goud	> 4%
Data bronnen	LISA, 2012
Waarde	4.33

Benchmark

Indicator	4	creatieve industrie
Profit		Kennis
Eis		Het creatieve, adaptieve en innovatieve vermogen van werknemers en werkgevers van en in bedrijven en organisaties als geheel, wordt voortdurend versterkt
Kleurcode		oranje

Omschrijving indicator
Percentage banen in de creatieve industrie ten opzichte van het totaal aantal banen.

Relatie eis
De creatieve industrie (o.a. kunst en cultuur, media, entertainment, vormgeving, architectuur, gaming, mode, etc.) voegen waarde toe aan de economie, cultuur en de maatschappij. Goede culturele en creatieve voorzieningen dragen ook bij aan de aantrekkelijkheid van steden voor toeristen, bedrijven en bewoners, waarmee tevens de kennisinfrastructuur positief wordt beïnvloed.

Eenheid	percentage
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	25
Richting	+
Norm Rood	< 1.5%
Norm Oranje	1.5% - 3%
Norm Groen	3% - 4.5%
Norm Goud	> 4.5%
Data bronnen	LISA, 2012
Waarde	2.6

Benchmark

Infrastructuur en bereikbaarheid

Indicator	1	ontsluiting treinstations
Profiel	Infrastructuur en bereikbaarheid	
Eis	Bedrijven, voorzieningen, instellingen en economische centra zijn goed bereikbaar dan wel ontsloten zijn via de weg, het spoor, het water, de lucht en de ICT	
Kleurcode	oranje	

Omschrijving indicator
De gemiddelde afstand tot een treinstation in kilometers.

Relatie eis
De ontsluiting van het openbaar vervoer is voor een gemeente een belangrijke indicator. Het wegennet wordt immers zwaar belast en zonder goede alternatieven voor de auto worden fileproblemen niet opgelost.

Eenheid	kilometer
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	50
Richting	-
Norm Rood	> 10
Norm Oranje	6 - 10
Norm Groen	2 - 6
Norm Goud	< 2
Data bronnen	CBS, 2012
Waarde	8.7

Benchmark

Indicator	2	ontsluiting hoofdwegen
Profit		Infrastructuur en bereikbaarheid
Eis		Bedrijven, voorzieningen, instellingen en economische centra zijn goed bereikbaar dan wel ontsloten zijn via de weg, het spoor, het water, de lucht en de ICT
Kleurcode		oranje

Omschrijving indicator
De gemiddelde afstand tot een oprit van een hoofdverkeersweg in kilometers.

Relatie eis
Naast de ontsluiting van het openbaar vervoer is voor een gemeente tevens de ontsluiting van het wegennet een relevante indicator. De bereikbaarheid van wegen is voor zowel inwoners als bedrijven van vitaal belang.

Eenheid	kilometer
(Des)aggregatie	Gemeente
Weging	50
Richting	-
Norm Rood	> 2.5
Norm Oranje	2 - 2.5
Norm Groen	1.5 - 2
Norm Goud	< 1.5
Data bronnen	CBS, 2012
Waarde	2.4

Benchmark

